

CARMEN RIU

L'ESCOLA DEL TREBALL: L'ESPECIALITAT DE CERÀMICA

L'etapa prèvia a l'escola elemental del treball (1913-1922)

No podem començar aquest estudi sense referir-nos a uns aspectes bibliogràfics i històrics rellevants. L'any 1989 es publicà el llibre: *L'Escola del Treball. 75 anys d'història*,¹ en el qual s'aprofundia en les qüestions pròpies de la secció de Formació Professional de l'Escola, encara que no es tractava l'àrea d'Arts i Oficis de la mateixa.

L'àmbit d'Arts i Oficis s'inicià l'any 1928 i s'originà en el fet que el 13 de gener de 1924 Primo de Rivera decidís dissoldre l'Escola Superior dels Bells Oficis i l'Escola Tècnica d'Oficis d'Art. Hi ha diverses versions referides als antecedents de l'esmentada secció. Francesc Galí, en l'obra *Història de les Institucions i del moviment social a Catalunya (1900-1936)* (1981),² considera que la primera es dissolgué i que la segona passà a formar part de l'Escola del Treball. En canvi, Baiarola, en el breu article «L'Escola Massana» (1930),³ diu que l'última substituï l'antiga Escola Superior dels Bells Oficis, si bé no destaca que hi hagués una continuïtat pedagògica.

L'Escola del Treball tenia una orientació obrera. Les classes eren noc-

1. FERNÁNDEZ CARRAMIÑANA, ISABEL; HERRERA ROMEU, ARACELI: *Escola del Treball. 75 anys d'història*. Institut Politècnic de Formació Professional. Escola del Treball. Barcelona, 1989, 142 pàgs.

2. GALÍ, ALEXANDRE: *Història de les Institucions i del moviment cultural a Catalunya (1900-1936)*, Vol. 4. Fundació Alexandre Galí. Barcelona, 1981, pàgs. 146-203.

3. BAIAROLA: *L'escola Massana*, «La Veu de Catalunya» (2-novembre-1938), pàg. 4.

turnes, perquè l'alumne pogués anar-hi després de fer la feina al taller o a la indústria. Encara que no era una escola de caire noucentista, recollí alguns aspectes de l'Escola Tècnica d'Oficis d'Art. El professorat incloïa mestres d'ensenyament tècnic per al dibuix i mestres de taller per a les diferents especialitats; però no es pretengué mai donar una formació estrictament artística, sinó que predominaren els aspectes tècnics i de l'ofici.

Notes històriques

Els antecedents de l'escola es troben en l'«Escuela libre provincial de Artes y Oficios». Centre de Formació Professional creat per Ramón Manjarrés l'any 1868 i que funcionà amb aquest nom fins a l'any 1913.⁴ Després se l'anomenà Escola Elemental del Treball, ja que el 27 d'agost de 1913, Josep Puig i Cadafalch, diputat a Corts, decidí que aquesta suplís l'anterior i passés a formar part de la Universitat Industrial. Aquesta darrera era una escola obrera que no incorporava estudis d'art, sinó que funcionava impartint assignatures teòriques i pràctiques de taller, relacionades amb la formació professional: mecànica, maquinisme, fusteria, tèxtils, tintoreria, delineació i capatàs d'obres.⁵

A partir del 1923, moment de la Dictadura de Primo de Rivera, adoptà el nom d'Escola del Treball, i s'alterà també la seva dinàmica, ja que deixà de dependre del Consell de Pedagogia de la Mancomunitat.

Orientacions bàsiques i funcionament

L'Escola Elemental del Treball considerava que l'alumne havia de tenir, no sols una formació teòrica, sinó de taller, per tal d'adquirir juntament amb la formació del capatàs d'indústria, la precisió de l'home d'ofici. Per això, estaven poc considerades les ensenyances estrictament teòriques, que mancaven d'una aplicació directa,⁶ pel fet que no servien per a solucionar els problemes concrets.

4. ALBERDI, RAMÓN: *La formación profesional obrera en Barcelona desde la Restauración a la Dictadura (1875-1923)*, 4 vols. Tesis doctoral. Barcelona, 1976, pàgs. 13-47.

5. *L'Escola Elemental del Treball*, «La Veu de Catalunya» (28-maig-1914), pàg. 5.

6. *Escola Elemental del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 3403, carp. 1 (1-octubre-1913), s.p.

La Mancomunitat no tingué cap protagonisme en els primers anys d'existència de l'escola, sinó que els ensenyaments se supeditaven als organismes de l'Estat i a la Diputació. Així, aquest centre demanà a l'Estat que li atorgués la competència de determinar els sous,⁷ però els plantejaments pedagògics eren controlats pel govern central, el qual concedia també els títols. Hi havia ensenyances oficials i d'especialització impartides en català, que eren escollides per un Patronat o Junta amb representants del Govern i a la Diputació per a decidir els programes d'estudi, les assignatures, els reglaments, les despeses i el professorat,⁸ però de fet, moltes vegades, la Diputació només sufragava les despeses i no intervenia directament cap assumpte, per bé que podia inspeccionar les activitats acadèmiques.⁹

Quan s'originà l'Escola Elemental del Treball l'any 1913, es recolliren els professors que formaven part de l'antiga Escola d'Arts i Oficis i la Diputació n'anomenà d'altres. Les dependències s'instal·laren a la Casa Batlló¹⁰ i la Diputació va revisar aquest esdeveniment, encara que fou el Consell d'Investigació Pedagògica el que vetllava els aspectes educatius.¹¹ La Diputació es limitava a tractar de qüestions econòmiques i aquest consell va estar vinculat a la mateixa fins l'any 1916, que passà a formar part de la Mancomunitat; moment en què l'escola quedà adscrita a la secció de Foment, Instrucció Pública i Belles Arts.

Aspectes econòmics

La Diputació s'encarregà de pagar les reparacions de l'edifici, ja que el recinte estava en mal estat: s'havien de refer les claraboies, soterranis, teules, vidrieres, etc. L'any 1915 es gastaren unes 6.000 ptes. en reformes.¹² També els laboratoris es referen.¹³

7. *Escola Elemental del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 3407, carp. 8 (13-juliol-1915), s.p.

8. *Escola Elemental del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 3407, carp. 8 (13-juliol-1915), s.p. «Memoria sobre la situación en las escuelas oficiales de la Diputación».

9. *Escola Elemental del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 3407, carp. 8 (29-setembre-1915), s.p. «Memoria sobre la situación en las escuelas oficiales de la Diputación».

10. *Escola Elemental del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 3403, carp. 1 (20-gener-1914), s.p.

11. *Escola Elemental del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 3403, carp. 2 (25-novembre-1915), s.p.

12. *Escola Elemental del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 3407, carp. 12 (1915), s.p. «Información referente a los peligros existentes en las proximidades de l'Escola Elemental del Treball».

13. *Escuela Elemental del Trabajo*. «Boletín oficial de la provincia de Barcelona», núm. 223 (16-septiembre-1916), pàg. 3-4.

Els alumnes pagaven una matrícula i la Diputació donava unes 2.500 ptes. per ajudar a desenvolupar aquesta activitat, que serviren per a comprar llibres, instruments i diplomes per a les diverses seccions: mecànics, fonedors, teixidors, químics, manyans.¹⁴ Tanmateix aquesta entitat pagava els professors i concedia un plus per lliçó de més explicada.¹⁵ Hi havia cursos preparatoris per a l'ingrés, d'altres d'especialitzats i conferències.¹⁶ L'any 1919 s'inaugurava la biblioteca amb 7.000 volums i s'organitzà una colònia d'aprenents.

Aspectes pedagògics

Un dels objectius perseguits era millorar l'aprenentatge, ja que en els tallers de l'escola es combinaven els ensenyaments teòrics amb els pràctics, aspecte que no es promocionava en els llocs de treball, on les tasques de taller no anaven acompanyades d'explicacions. L'alumne estava obligat a assistir a les classes i també el professor, ja que les absències eren substituïdes per una altra persona.¹⁷ Alguns estudiants col·laboraven en la realització dels encàrrecs per a algun particular en la manufactura de l'escola. Normalment l'enginyer i el contramestre encarregats de portar a terme les tasques cobraven uns diners addicionals,¹⁸ per tal com els particulars pagaven pels encàrrecs.

Les necessitats pedagògiques que sorgiren s'anaren completant amb nous cursos. A partir de 1922, el curs preparatori, que fins llavors havia durat un any, passà a ser de dos anys.¹⁹ S'organitzaren cursos preparatoris d'estiu,²⁰ que eren de formació cultural més que no pas tècnica i permetien aconseguir coneixements bàsics en matemàtiques, llengua, i anaven acompanyats de conferències sobre ciències, dibuix i taller.²¹

14. *Escuela Elemental del Trabajo*. «Boletín oficial de la provincia de Barcelona», núm. 149 (22-junio-1917), pàg. 2.

15. *Escuela Elemental del Trabajo*. «Boletín oficial de la provincia de Barcelona», núm. 140 (12-junio-1918), pàg. 2.

16. *Escuela Elemental del Trabajo*. «Boletín oficial de la provincia de Barcelona», núm. 289 (3-diciembre-1919), pàg. 3.

17. *Escuela Elemental del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 3718, carp. 6 (13-desembre-1918), s.p.

18. A l'enginyer se li donaren 3/4 parts i al contramestre 1/4 part.

Escuela Elemental del Treball. Arxiu Diputació. Núm. 3720, carp. 3 (23-juny-1922), s.p.

19. *Escuela Elemental del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 3720, carp. 3 (19-octubre-1922), s.p.

20. *Escuela Elemental del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 2723, carp. 3 (16-maig-1923), s.p.

21. *Escuela Elemental del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 3720, carp. 3 (21-setembre-1920), s.p.

A l'estiu els professors tenien dret a uns vint dies de llicència per vacances. Se'ls acostumava a concedir una setmana i les altres les havien de demanar. De totes maneres, si un any no feien vacances se'ls acumulaven els dies per a l'any següent.²²

Les places les obtenien per concurs, si bé hi havia molts professors interins. Al cap de cinc anys es tornava a efectuar el concurs i a partir d'aquesta vegada la plaça quedava automàticament renovada.²³ Es donaven les assignatures de matemàtiques, física i química, electricitat, mecànica, dibuix i de taller: manyans, fonedors, modelistes, electricistes, fusters, calderers, teixidors, paletes, etc. Les assignatures teòriques rebien una orientació específica segons el taller al qual anaven destinades. Alguns eren oficis artesanals, com el de fonedor o fuster, però no hi havia encara ensenyaments ni de ceràmica ni artístics i l'orientació dels impartits era tècnico-professional. A l'Escola Superior dels Bells Oficis i a l'Escola Tècnica d'Oficis d'Art les especialitats de fusteria i de metall seguien un enfocament que combinava artesanía i tècnica, inexistent en l'Escola Elemental del Treball.²⁴

La dictadura de Primo de Rivera (1923-30)

Durant la Dictadura canvià el nom del centre pel d'Escola del Treball i s'obrí el nou departament d'Oficis d'Art, en què s'afegiren assignatures i professors de l'Escola Superior dels Bells Oficis i de l'Escola Tècnica d'Oficis d'Art. El Consell envià els diners destinats en un principi a ambdues escoles a l'Escola del Treball.²⁵ L'última alterà els seus plantejaments per passar a formar part dels mecanismes de l'Estat, ja que el pla d'ensenyament diürn i nocturn procedia de l'Estat. Hi havia un programa comú que regia en totes les escoles espanyoles del mateix tipus (professionals, de pèrits, tècnics i ajudants industrials)²⁶ i l'Escola edità un fullet en castellà per a l'Estat en el

22. *Escola Elemental del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 3720, carp. 3 (1-agost-1921), s.p.

23. *Escola Elemental del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 3271 (18-setembre-1925), s.p.

24. *Escuela Elemental del Trabajo*. «Boletín oficial de la provincia de Barcelona», núm. 220 (13-septiembre-1916), pàg. 1; núm. 70 (22-marzo-1917), pàg. 3; núm. 69 (21-marzo-1918), pàg. 1; núm. 102 (29-abril-1918), pàgs. 1-2; núm. 33 (7-febrero-1919), pàg. 2; núm. 12 (14-enero-1920), pàg. 1; núm. 74 (26-marzo-1920), pàg. 1; núm. 8 (9-enero-1920), pàg. 3.; núm. 117 (16-mayo-1923), pàg. 4. En aquest exemplars apareix la convocatòria d'oposició de places de l'escola.

25. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 3723, carp. 3 (14-abril-1925), s.p.

26. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 4183, carp. 5 (20-octubre-1928), s.p.

qual resumia totes les seves activitats.²⁷ Paulatinament s'incorporaren les matèries de dibuix i història de l'art i també es recolliren part dels mobles dels dos centres anteriors.²⁸ Les noves especialitats eren: filat, tintoreria, escultura (des de l'any 1924)²⁹ i tapisseria (des de l'any 1925).³⁰

Aspectes pedagògics

A l'Escola s'organitzà un departament d'Oficis d'Art, però no es volia repetir la mateixa perspectiva que hi havia en els altres centres de Barcelona. Es decidí fer un curs preparatori amb nocions de dibuix, modelatge, aritmètica, geometria, història de l'art i humanitats, i es dedicà una atenció preferent a les dues primeres tot introduint-hi un tema nou: humanitats, que agrupava coneixements de política, cultura, literatura, filosofia, nous invents, descobriments geogràfics, ciències físiques, naturals i religió. El primer curs podia ser de diverses especialitats: repussat, cisellat, talla, ebenisteria i fusteria artística, joieria, esmalts, forja artística, vidrieria i ceràmica.³¹ També hi havia cursos d'especialització en els quals s'aprofundia en les matèries exposades.

S'inauguraren els ensenyaments diürns, ja que fins llavors només existien els nocturns. A partir de 1918 la política educativa consistia a protegir els millors alumnes retornant-los l'import de la matrícula. Tingueren lloc les colònies d'estiu, els cursos d'humanitats, les conferències d'història de l'art, literatura, sociologia, higiene, tècnica, teatre i música.³² S'amplià la biblioteca amb la compra de nous llibres, es realitzaren viatges culturals de fi d'estudis i es donaren beques als millors alumnes, perquè poguessin completar els seus coneixements en altres centres.³³

Normalment, els viatges consistien en visites d'interès cultural, professional i artístic i s'agrupava els estudiants per seccions. L'any 1928 anaren a Empúries³⁴ i el següent a Poblet, Tarragona i València. El 1929 els alumnes

27. *L'Escola del Treball*. «La Veu de Catalunya» (11-octubre -1923), s.p.

28. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 2723, carp. 3 (15-octubre-1924), s.p.

29. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 2723, carp. 3 (14-octubre-1924), s.p.

30. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 2723, carp. 3 (5-febrero-1925), s.p.

31. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 4179, carp. 8 (septiembre-1927), s.p.
«Plan del Departamento de Oficios Artísticos».

32. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 4183, carp. 5 (2-octubre-1928), s.p.

33. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 3723, carp. 3 (enero-1925), s.p.

34. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 4183, carp. 5 (13-marzo-1928), s.p.

de ceràmica estigueren a Manisses per a veure les ceràmiques decoratives de Talero, la fàbrica de rajoles d'Eloy Rodríguez i d'altres.³⁵

La sala d'actes es reformà amb noves cadires, grades, tarimes i poltrones que costaren unes 24.000 ptes.³⁶ i es convertí en un punt d'activitats culturals i conferències.

Les diverses assignatures

Progressivament es van incorporant seccions. A partir de 1928 començaren a funcionar les de forja artística, vidrieria i ceràmica i s'ampliaren les d'ebenisteria i fusteria artística. Hi havia la intenció de crear els apartats de cuiro, musivària i arts del llibre. Quant a les assignatures, la d'història de l'art la impartí Josep Amorós Barra, la de dibuix i color Eusebio Bona Puig, la de modelatge Josep Mª Jujol Gibert. Els auxiliars de dibuix i color eren: Llorenç Brunet Forroll i Pau Monguió Fonts.³⁷ Pau Alegre i Joaquim Mª Pérez Casañas impartien legislació laboral.³⁸

La Diputació pagava els models vivents per a les classes de dibuix al natural.³⁹ També tenien un laboratori de química amb un ajudant, Josep Mª Anguera Llobera; i a partir de 1929, Àngel García Molina.⁴⁰

La diferència de categoria laboral entre professor i ajudant depenia del grau de coneixement de la matèria i repercutia en els sous. Els dels professors eren tres vegades superiors als dels ajudants i el salari anual d'un professor oscil·lava entre les 3.000 ptes. i les 1.500 ptes., segons el nombre d'hores de classe impartides.

L'especialitat de ceràmica

Els estudis de ceràmica s'iniciaren l'any 1928. En el primer curs d'aquesta especialitat hi havia química (1 hora setmanal), dibuix, estilització i combinació de formes (4 hores per setmana), modelatge (4 hores setmanals), tecnologia i pràctiques de taller (3 hores per setmana). El dibuix artístic i el modelatge serviren per a donar un enfocament més artístic.

En el segon curs les matèries eren: història dels oficis i pràctiques dels estils (3 hores setmanals), pràctiques i dibuix de taller (1 hora setmanal). Les nocions artístiques serviren perquè l'alumne aprengués a apreciar el

35. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 4188, carp. 5 (12-marzo-1929), s.p.

36. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 4194, carp. 1 (20-enero-1930), s.p.

37. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 4183, carp. 5, peça 3 (7-enero-1928), s.p.

38. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 4185, carp. 30 (10-febrero-1928), s.p.

39. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 4188, carp. 5 (21-enero-1929), s.p.

40. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 4194, carp. 1 (10-noviembre-1929), s.p.

valor de les obres i el dibuix per a adquirir destresa en el disseny de projectes.

En el tercer curs es realitzaven pràctiques i dibuix de taller (12 hores setmanals). S'acostumava a combinar la pràctica de taller amb dibuix i modelatge, així les peces tenien un caire estètic. Les nocions teòriques d'art i història de la ceràmica servien per a completar la formació i ajudar l'estudiant en l'elaboració d'objectes.

De cada especialitat hi havia una manufactura, que consistia en el fet que els professors portessin a terme encàrrecs per a la Diputació, la qual cosa servia a aquesta entitat per aconseguir més rellevància en l'aspecte econòmic i artístic, ja que establia acords amb empresaris i volia crear un estil artístic que permetés identificar totes les peces de l'escola.⁴¹

A la plaça de mestre pràctic de ceràmica, s'hi accedia per concurs. Se'n feren dues, d'oposicions. La primera va ser el 29 d'agost de 1928, amb un tribunal presidit pel President de la Diputació Provincial de Barcelona (comte del Montseny, Josep Mª Milà Camps), el director de l'Escola del Treball (Antoni Robert Rodríguez), dos professors de l'escola (Ramon Oliveras Massó, química, i Eusebi Bona Puig, professor de dibuix i color) i el secretari de la Diputació (Jacint Vega March). La plaça estava dotada amb la quantitat anual de 1.500 ptes.⁴² Únicament s'hi presentà Joan Baptista Alòs, ceramista nascut a Onda (Castelló) que es retirà abans de la celebració del concurs.⁴³ Per aquest fet es tornà a convocar un concurs per a la mateixa plaça el 26 de gener de 1929, en la qual s'afegia la condició que el ceramista que la desenvolupés havia de tenir cura dels forns i per tant rebria una quantitat addicional diària de 15 ptes. pel temps esmerçat en aquesta tasca.⁴⁴ Els concursants eren quatre:

- Mariano Zamorano Hortas, decorador de pisa i porcellana amb taller a Barcelona.⁴⁵
- Pere Casanova.⁴⁶

41. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 4179, carp. 8 (septiembre-1927), s.p.

42. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 4187, carp. 124 (16) (7-agosto-1928), pàgs. 2-3.

43. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 4189, carp. 124 (16) (28-agosto-1928), pàg. 6.

44. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 4187, carp. 124 (16) (30-octubre-1928), pàgs. 12, 14.

45. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 4191, carp. 122 (21-febrero-1929), s.p.

46. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. 4191, carp. 122 (22-febrero-1929), s.p.
Escuela del Trabajo. Arxiu Diputació. Núm. 4191, carp. 122 s.p.

- Francesc Xumetra Falqués, amb taller al seu nom i un comerç de construcció de ceràmica.⁴⁷
- Joan Baptista Alòs Peris, ceramista.⁴⁸

Com a mèrits era necessari lliurar el currículum i peces realitzades. El primer concursant no consta que mostrés cap objecte. El segon, 96 decorats. El tercer, 10 làmines de perfils, vasos, croquis, projectes, estudis sobre repeticions i gravats. El quart adjuntà 11 làmines de Xapes, trepes i el projecte d'un banc existent a la plaça d'Espanya (Exposició de Sevilla).⁴⁹

S'escollí Joan Baptista Alòs com a mestre ceramista (8 de juliol de 1929) per la qualitat tècnica de les seves peces i la perícia en el dibuix.⁵⁰ Cal esmentar que ell inicià en l'escola novetats tècniques que no s'aprenien en l'Escola Superior dels Bells Oficis, ni en l'Escola Tècnica d'Oficis d'Art, com era la decoració de reflexos metàl·lics en forns de llenya, els únics que en aquells moments utilitzava l'escola. També, al cap d'un temps, 16 de desembre de 1929, entrà a la plantilla com a peó Francesc Culla. El sou del primer era de 195 ptes. i el del segon, 126 ptes. l'any.⁵¹ I fou llavors que es començà a desenvolupar la manufactura i a agafar comandes.

La República (1930-36)

Plantejaments pedagògics

Amb la República s'inicià una nova etapa per a l'escola sota la direcció de Rafael Campalans i Ramon Casanovas Degollada, que estava

El segon inclou que ha treballat com a cap de fabricació en la Fàbrica de porcellana i pisa de Perarnau de Valdemorillo i a València Industrial S.A.

47. Francisco Xumetra Falqués estudià a l'Escola d'Arts i Indústries i Belles Arts, escultura i pintura decorativa, perspectiva, concepte de l'art, història de les arts decoratives, buidat, modelatge de ceràmica. També anà a França, Bèlgica, Holanda, on treballà amb Delacherche, Durrió a la Manufactura de Sèvres. D'Espanya conegué Manisses i Onda. El seu taller era al carrer Bruc 56.

Escuela del Trabajo. Arxiu Diputació. Núm. 122 (18-febrer-1929), s.p. 48. Joan Baptista Alòs treballà a Castelló, on presentà el títol de professor de ceràmica aconseguit a l'Escola d'Onda. A Barcelona vivia al carrer Minerva 7.

Escuela del Trabajo. Arxiu Diputació. Núm. 4191, carp. 122 (9-febrer-1929), s.p.

49. *Escuela del Trabajo.* Arxiu Diputació. Núm. 4191, carp. 122 (2) (s.d. 1929), s.p. Concurs.

50. *Escuela del Trabajo.* Arxiu Diputació. Núm. 4191, carp. 122 (2) (s.d. 1929), s.p. Concurs.

51. *Escuela del Trabajo.* Arxiu Diputació. Núm. 4188, carp. 5 (16-diciembre-1929), s.p.

menys lligada al Consell Informatiu de Pedagogia de la Diputació i al Consell de Cultura de la Generalitat.⁵² Es reformà l'ensenyament i se suprimiren totes les seccions que no servien. En un principi es volgué treure la secció de pre-aprenentatge diürn que durava un any i imposar el model emprat a l'Escola de Madrid a partir del curs 1930-31,⁵³ que constava només d'aprenentatge, però això no es va dur a terme.

Retornaren a l'Escola en règim interí els professors (auxiliars i interins) vetats per la Dictadura, molts d'ells vinculats a la Mancomunitat. Entre ells hi havia: Feliu Elias (pintor) i Enric Elias (químic).⁵⁴ Es reutilitzà material trobat a l'aula de ceràmica: publicacions i llibres catalans que es retiraren durant la Dictadura, moment en el qual es destruïren també molts cartells, prospectes i programes.⁵⁵

L'ingrés dels alumnes era a partir dels 13 anys en la secció de pre-aprenentatge.⁵⁶ Es creava un curs comú en què s'impartien aritmètica, geometria, dibuix i el treball durant dos mesos a cada taller: fusteria, llauneria, ferreteria, electricitat, modelatge del fang, guix. Se n'havien de conèixer els instruments d'ús (6 dies) per a desenvolupar un treball lliure (6 dies) i fer-ne un perfeccionament pràctic (un mes i mig). Els mestres controlaven les tasques dels alumnes: rapidesa, mètode; omplien en una fitxa postescolar dades sobre la vida de l'alumne com a treballador en una determinada empresa.⁵⁷

Els cursos de pre-aprenentatge se seguïren efectuant durant l'estiu, perquè constituïen una preparació prèvia per a l'estudiant que volia entrar a l'escola.⁵⁸ Aquest era un curs per als alumnes que havien acabat l'ensenyament primari.⁵⁹ Tanmateix, l'escola configurà una sèrie de normatives: puntualitat en professors i estudiants, millores dels jornals dels obrers, implantació de la jornada de 40 hores setmanals, confecció d'un noticiari tècnic i informatiu bimensual, aproximació de l'escola a la indústria⁶⁰ i organització

52. GALÍ, ALEXANDRE: *Història de les Institucions i del moviment cultural a Catalunya (1900-1936)*, ob. citada, pàg. 193.

53. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4194, carp. 1 (23-agost-1930), s.p.

54. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4194, carp. 1 (30-septiembre-1930), s.p.

55. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4197, carp. 26 (10-maig-1930), s.p. «Actuacions motivades per la destrucció d'uns papers en l'Escola del Treball».

56. *Escola del Treball*. «La Veu de Catalunya» (5-setembre-1934), s.p.

57. *La escuela de pre-aprendizaje de la «Escuela del Treball» de la Generalitat de Catalunya*, «Cerámica industrial y artística», núm. 17 (Marzo-1933), s.p.

58. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4154, carp. 7 (2-juliol-1931), s.p.

59. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4217, carp. 4 (17-juliol-1936), s.p.

60. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4217, carp. 4 (24-agost-1936), s.p.

d'una federació obrera cultural. Prosseguien les activitats i se'n crearen de noves: concessió de beques, assegurances escolars, matrícules gratuïtes per als estudiants en atur, cursos i viatges.⁶¹

Es reimplantà a partir del 1931 l'Exposició General Escolar, en la qual s'exhibiren les creacions anuals dels alumnes.⁶² L'any 1932 s'hi mostrà el 30% de l'obra realitzada durant el curs. Normalment l'exposició estava dividida en seccions o especialitats i la mateixa era subvencionada per la Mancomunitat, que donava de 4.000 a 5.000 ptes. per aquest motiu.⁶³ Una altra manera d'estimular els alumnes en l'elaboració de projectes era convocant concursos. N'hi hagué un per decidir el tipus d'enllumenat que s'havia d'emprar a la sala d'actes i un altre l'any 1936 per escollir els emblemes dels oficis.⁶⁴

Dins del recinte de l'Escola hi havia un local d'esbargiment cultural i esportiu que serví per a organitzar conferències, concursos, exposicions, cinema, teatre, fotografia. Aquest es clausurà en part l'any 1935, per ordre del Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts.⁶⁵ Es prohibiren les activitats polítiques al centre⁶⁶ i s'hi accentuà la vigilància de les tasques efectuades, per la qual cosa s'hagué de presentar un pla d'activitats a la Conselleria d'Ensenyament.⁶⁷

L'Escola tenia una associació d'alumnes i ex-alumnes que es reunia sota la presidència d'Enric Gomila Creixell i que era revisada pel Departament de Cultura. La Generalitat concedia una subvenció de 3.000 ptes. anuals per a les seves tasques culturals⁶⁸ i perquè tingués cura en l'organització d'activitats per als alumnes en el temps d'oci. L'associació tenia un caràcter voluntari i s'havia de pagar una quota de 10 cèntims.⁶⁹ En algunes ocasions, aquesta intervingué en la solució dels problemes entre els alumnes i l'escola. L'any 1936 demanà que els viatges d'una setmana fossin, no solament per als alumnes amb mitjana de notable, sinó per a tots els aprovats, i

61. GALÍ, ALEXANDRE: *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya (1900-1936)*, ob. citada, pàg. 200.

62. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4154, carp. 7 (14-juliol-1931), s.p.

63. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4159, carp. 9 (12-agost-1932), s.p.

64. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4217, 1ª part, carp. 4 (19-maig-1936), s.p.

65. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4476, carp. 8 (5-desembre-1934), s.p.

66. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4476, carp. 8 (10-abril-1935), s.p.

67. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4476, carp. 8 (1935), s.p.

68. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4480, carp. 59 (64) (22-novembre-1934),

s.p. «Associació d'alumnes i ex-alumnes de l'Escola del Treball».

69. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4217, lligall 1, part 4 (7-gener-1936), s.p.

la supressió de les bosses de viatge. També volia que els alumnes no malmetessin els camps d'esport ni els vestuaris.⁷⁰

Aspectes econòmics

Els pressupostos dels primers temps foren escassos, sobretot el del 1932, que consistí en 17.500 ptes. De les quals, 1.500 ptes. es destinaren al taller de ceràmica, 5.000 ptes. eren per a viatges, 4.000 ptes. es demanaren per a l'Exposició Escolar, 500 ptes. serviren per a comprar llibres de la biblioteca i 1.500 ptes. per al campament escolar d'estiu.⁷¹ Una part cobria les despeses per les hores extraordinàries treballades pels mestres de taller i de dibuix.⁷² A partir del 1936 els professors cobraren quinquennis per antiguitat⁷³ i es pagaven 200 o 300 ptes. als models vivents de dibuix segons les hores que posaven.⁷⁴ Hi havia diners destinats a beques per a estudiar a l'Escola Industrial de 2.000 ptes. anuals,⁷⁵ que eren per als alumnes de les especialitats tècnico-professionals més que per als d'Arts, Oficis i ceràmica. Se'ls retornà l'import de matrícula als que havien aconseguit bones notes durant el curs.⁷⁶

Alguns diners continuaren servint per a visites culturals a exposicions i museus (Cau Ferrat),⁷⁷ fàbriques i tallers; la quantitat esmerçada era de 750 ptes. i per a conferències i cursos, unes 1.250 ptes. En viatges d'estudis per Espanya i França es gastaven 2.500 ptes. aproximadament,⁷⁸ ja que aquesta quantitat podia variar d'un any a l'altre i si no es cobria amb el pressupost de l'escola, se'n demanava un d'addicional a la Generalitat.⁷⁹

Es reparà l'escola algunes vegades. L'any 1933, 10.000 ptes. s'utilitzaren per a rehabilitar el sostre del taller de màquines i de les dutxes; també es comprà material per als cursos i eines per valor de 20.000 ptes., encara que

70. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4217, lligall 1, part 4 (13-juliol-1936), s.p.

71. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4159, lligall 2, part 9 (13-juny-1932), s.p.

72. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4159, lligall 2, part 9 (23-juliol-1932), s.p.

73. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4217, lligall 1, part 4 (18-abril-1936), s.p.

74. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4199, part 28 (12-febrer-1931), s.p.

Escola del Treball. Arxiu Diputació. Núm. 4476, part 8 (1-octubre-1935), pàg. 138.

75. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4363, carp. 117 (55) (1934), pàg. 30.

76. *Escola del Treball*. «La Veu de Catalunya» (10-juliol-1934), p. 8.

77. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4166, carp. 1 (13-maig-1933), s.p.

78. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4476, carp. 8 (60) (8-març-1935), pàg. 30.

79. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4166, carp. 1 (26-setembre-1933/8-novembre-1933), s.p.

no se sap si part dels diners serví per a la secció d'Arts i Oficis.⁸⁰ Al cap de pocs anys, el 1936, es demanaren 15.000 ptes. per a restaurar el taller de fusteria i per a comprar material.⁸¹ I amb la creació de la cantina es necessitava una quantitat per a begudes i menjar.⁸² Durant aquesta època augmentaren des del curs 1929-30 al 1935-36 el pressupost anual i el nombre d'alumnes, per bé que es desconeix la proporció per especialitat:⁸³

<i>Anys</i>	<i>Pressupost anual</i>	<i>Matrícula</i>	<i>Cost per alumne</i>
1929-30	645,645 ptes.	1.643 al.	393,96 ptes.
1930-31	544,300 ptes.	1.976 al.	275,50 ptes.
1931-32	543,500 ptes.	2.049 al.	265,25 ptes.
1932-33	723,550 ptes.	2.011 al.	359,79 ptes.
1933-34	808,300 ptes.	1.891 al.	427,44 ptes.
1934-35	808,300 ptes.	1.798 al.	449,54 ptes.
1935-36	934,828 ptes.	2.053 al.	455,34 ptes.

Les diverses assignatures

Per a aconseguir el títol de fadrí o mestre d'una de les especialitats impartides, l'alumne havia de passar un examen.⁸⁴ Les assignatures del sector d'oficis artístics eren l'any 1932: història de l'art (Josep Amorós Barra), humanitats (Àngel d'Asprais Buesa), dibuix i color (Eusebi Bona Puig), modelatge (Josep Casanovas Farrell, Frederic Llobet Sales i Joan Savall, de pre-aprenentatge),⁸⁵ estudis i projectes (Joan Bergós Masó), realitzacions (Feliu Elias Bracons), projeccions geomètriques (Ramon Reventós Ferrerons fins al mes d'octubre de 1931),⁸⁶ química (Enric Chinchilla) i ceràmica (Joan Baptista Alòs).⁸⁷ Els sous que rebien oscil·laven entre les 2.500 ptes. i les 1.500 ptes.

80. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4166, carp. 1 (25-gener-1933), s.p.

81. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4217, lligall 1 i 2, carp. 4 (29-gener-1936), s.p.

82. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4217, lligall 1 i 2, carp. 4 (9-gener-1932), s.p.

83. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 1, (1937), s.p.

84. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4166, carp. 1 (1933), s.p. «Primer Congrés dels alumnes».

85. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4194, carp. 1 (14-novembre-1930), s.p.

86. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4154, carp. 7 (20-octubre-1931), s.p.

87. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4199, carp. 28 (9-febrer-1931), s.p.

El professorat de dibuix i color fou flexible. L'any 1932 la plaça la tenien Eusebi Bona Puig, Antoni Ricart Nin, Pere Brosa Piera i l'auxiliar era Tadeu Guinovart Turrut.⁸⁸ L'any 1933, Lluís Puig Barrella i l'adjunt de dibuix Rafael Amat Carreras.⁸⁹ L'any 1936, a la branca d'oficis artístics hi consta Francesc Vela Heredia com a professor de dibuix.⁹⁰

A la secció d'art, els professors de química l'any 1931-32 eren Enric Chinchilla i un auxiliar, Ángel García Molina.⁹¹ Dins de l'escola un altre era Lluís Dauruis, que a partir del mes de febrer de 1933 passà a Ferran Palau-daries Prats⁹² i l'auxiliar fou Josep Mª Creus Vidal.⁹³ També fins al març de 1935 Enric Camporro treballà com a professor de química i, quan aquest morí, la plaça sortí a concurs⁹⁴ amb un tribunal format pel conseller de cultura (Lluís Duran Ventosa), el representant del Consell de Cultura (Josep Sellés), el director de l'Escola del Treball (Gaietà Cornet), el degà de la secció de mecànica (Josep Serrat Bonastre), el representant del Patronat de l'Escola Industrial (Ramon Jardí) i el secretari de l'Escola del Treball (Jaume Puig Janer). Sortiren dos temes: un de física, amb el títol «Transformació de l'energia», i un de química, «Gènesi de les sals inorgàniques a partir dels elements simples».⁹⁵ El temari de molts dels concursants era de caire general, tot i que alguns apartats servien per a l'explicació d'aspectes relacionats amb la ceràmica. S'adjudicà la plaça a Enric Gil Camporro⁹⁶ i la d'auxiliar de laboratori a Francesc Hernández Gutiérrez.⁹⁷ Bé que en la resolució de la segona plaça el tribunal fou un altre, format pel degà de les Indústries Químiques (Josep Agell), el delegat del Consell de Cultura (Josep Serrat Bonastre), un membre del Patronat de Formació Professional (Miquel Cardelús Carrera), el director de l'Escola del Treball (Jaume Puig Janer), el

88. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4159, lligall 1, carp. 9 (28-gener-1932), s.p.

89. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4166, carp. 1 (27-gener-1933), s.p.

90. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4217, lligall 3, carp. 4 (30-setembre-1936), s.p.

91. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4199, carp. 28 (3-gener-1931), s.p.

92. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4166, carp. 1 (20-febrer-1933), s.p.

93. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4159, lligall 1, carp. 9 (11-gener-1932), s.p.

94. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4480, carp. 141 (67) (11-abril-1935), pàg.

1 «Concurs per a la plaça de professor de física i química».

95. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4480, carp. 141 (67), pàgs. 65-68, 79 «Concurs per a la plaça de professor de física i química».

96. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4217, lligall 1, carp. 4 (8-gener-1936), s.p.

97. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4483, carp. 142 (67), pàg. 29 «Concurs oposició per a la plaça d'auxiliar del laboratori de química».

delegat d'Indústries Químiques (Gabriel F. Moragas de Montís) i com a secretari Puig i Janer.⁹⁸

Pel que fa a la plaça de modelatge, encara que l'any 1932 l'ocupava Josep Casanovas Farrell, després l'ocupà Frederic Llobet Soler, i el 1936, Faustí Barota Oliver.⁹⁹

L'especialitat de ceràmica

L'especialitat de ceràmica no era de les més importants en el programa d'estudis de l'escola, però funcionà amb correcció durant molts anys. Hi havia diversos vessants: gerreria, pisa ordinària envernissada amb esmalt estannífer i decorada; rajola de València blanca, de color i decorada; pisa i rajola de València de pasta blanca amb tots els procediments decoratius, i gres cobert amb gran varietat d'esmalts i cuit a temperatura alta.

La rajola valenciana era molt apreciada i en l'escola Joan Baptista Alòs ensenyava el seu procés de fabricació, ja que aquest ceramista havia treballat en indústries valencianes i coneixia la tècnica de manufactura. De vegades, les nocions explicades es completaven amb visites a tallers i fàbriques.¹⁰⁰

A la secció de ceràmica, en aquella època hi col·laboraven: Joan Baptista Alòs (mestre de ceràmica), Francesc Culla (oficial ceramista), Francesc Caballé (oficial ceramista). El sou del primer era de 380 ptes. per mes, el del segon de 300 ptes. i el del tercer de 200 ptes.¹⁰¹ Tornà a formar part de l'escola, a partir del 1930, Ramon Clarasó Roca, que havia prestat els seus serveis com a auxiliar de guix en l'àmbit d'escultura i ceràmica.¹⁰² Una altra persona que s'hi incorporà l'any 1936 fou Angelina Alòs com a ajudant ceramista, amb un sou mensual de 50 ptes.¹⁰³

El personal s'encarregava de vigilar el forn i les màquines. L'any 1933

98. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4483, carp. 142 (67) (9-octubre-1932), pàgs. 19-20 «Concurs oposició per a la plaça d'auxiliar del laboratori de química».

99. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4217, lligall 3, carp. 4 (16-novembre-1936/18-novembre-1936), s.p.

100. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4166, carp. 1 (15-febrer-1933), s.p.

101. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4154, carp. 7 (15-maig-1931), s.p.

102. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4154, carp. 7 (2-abril-1930), s.p.

103. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4217, lligall 1, carp. 4 (15-juliol-1936), s.p.

alguns bidells passaren a formar part de la plantilla de professors,¹⁰⁴ aquest era el cas de Francesc Culla.¹⁰⁵ Els sous abans citats s'anaren incrementant paulatinament. Així, per exemple, Joan Baptista Alòs que l'any 1933 cobrava 4.680 ptes. anuals, el 1935 passà a guanyar-ne 5.500 ptes.¹⁰⁶ Les hores extraordinàries¹⁰⁷ i les gratificacions¹⁰⁸ s'afegiren al salari i amb el temps alguns professors, entre ells Joan Baptista Alòs, començaren a obtenir sumes per quinquennis d'antiguitat (1936).¹⁰⁹ Els cursets d'estiu que es desenvolupaven al marge de l'especialitat i a part de les activitats comunes del professorat, acostumaven a ser de temes generals: química (aplicable a diverses àrees), etc.,¹¹⁰ però no n'hi havia de tècniques concretes; tampoc no eren necessaris, ja que el nombre d'alumnes que cursava ceràmica era escàs, perquè els estudiants preferien les sortides ofertes per la Formació Professional.

Tanmateix, hi havia un pressupost per a material que anà augmentant. Les rajoles per a la fabricació de peces decorades es compraven a E.F. Escofet¹¹¹ i els mosaics a Ersola.¹¹² Després a Jaume Pujol Bausis s'adquirí l'argila blanca¹¹³ i a Manuel Reguant, el fang.¹¹⁴ També subministrà productes ceràmics J. Giralt Laporta, per bé que desconeixem el producte que li demanaven.¹¹⁵ «La Royalty» l'any 1931 proporcionà un forn elèctric¹¹⁶ a l'escola, ja que en un principi tots eren de llenya.

La Guerra Civil (1936-39)

Característiques generals

Les institucions que depenien de la Generalitat havien d'enviar un informe que descrivís la dinàmica del centre. Els gràfics, fullets, memòries,

104. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4166, carp. 1 (25-gener-1933), s.p.

105. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4199, carp. 28 (31-gener-1931), s.p.

106. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4476, carp. 8 (60) (22-juliol-1935), s.p.

107. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4159, carp. 9 (2-setembre-1932), s.p.

108. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4217, lligall 1, carp. 4 (25-gener-1936), s.p.

109. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4277, lligall 3, carp. 4 (3-octubre-1936), s.p.

110. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4159, carp. 9 (1-agost-1932), s.p.

111. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4199, carp. 28 (24-gener-1931), s.p.

112. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4166, carp. 1 (7-febrer-1932), s.p.

113. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4154, carp. 7 (11-juliol-1931), s.p.

114. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4217, lligall 1, carp. 4 (11-gener-1936), s.p.

115. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4154, carp. 7 (16-juny-1931), s.p.

116. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4154, carp. 7 (22-juny-1931), s.p.

fotografies i plànols servien per a aquest fi. L'any 1938 es trameté un informe amb les persones mobilitzades al front.¹¹⁷ També es va fer coincidir la direcció de l'Escola Industrial i la del Treball en la persona d'Estanislau Ruiz Ponseti;¹¹⁸ el secretari era Antoni Gutiérrez Coro i el degà de la secció d'oficis artístics, Joan Bergós Massó.¹¹⁹

Es coneix l'existència d'un decret de l'any 1937, pel qual les empreses industrials i comercials havien de concedir temps als aprenents de 14 a 20 anys per a matricular-se a l'escola en el torn de 5 a 7 de la tarda, sense reducció de jornal.¹²⁰ A partir de 1938 l'horari de l'escola fou molt més reduït; pel matí només hi havia torns de guàrdia¹²¹ i les classes es restringiren a l'horari de 3 a 9 de la tarda.¹²²

Els alumnes seguiren rebent el diploma quan acabaven els estudis,¹²³ encara que el nombre de professors disminuï, ja que molts anaren al front a lluitar amb les milícies antifeixistes¹²⁴ i se'ls restringiren les hores de classe.¹²⁵ D'altres havien ocupat càrrecs públics,¹²⁶ però conservaren i perceberen el sou íntegre en tot moment.¹²⁷ El nombre d'alumnes era escàs, uns 7 o 8 per grup de primer o segon curs; per això es modificaren els horaris.¹²⁸ Els estudiants mobilitzats al front tenien l'oportunitat de recuperar els cursos per mitjà d'exàmens i curssets intensius.¹²⁹ Es desconeix si en aquells moments es donaven beques, però hi havia l'Institut d'Acció Social Universitària i Escolar que supervisà gran part dels afers.¹³⁰

La tendència general consistia a no fer política dins l'escola i afavorir els curssets i conferències en lloc dels cursos oficials.¹³¹ Els cursos d'estiu es

117. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4242, carp. 4 (25-abril-1938), s.p.

118. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 1, carp. 4 (23-febrer-1937), s.p.

Escola del Treball. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 1, carp. 4 (22-abril-1937), s.p.

119. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 3, carp. 4 (13-octubre-1937), s.p.

120. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 3, carp. 4 (24-novembre-1937), s.p.

121. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 1, carp. 4 (3-abril-1937), s.p.

122. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4242, carp. 4 (26-maig-1938), s.p.

123. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4242 (23-setembre-1938), s.p.

124. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4242 (19-setembre-1938), s.p.

125. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4242 (11-novembre-1938), s.p.

126. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4242, carp. 6 (21-abril-1938), s.p.

127. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 1, carp. 4 (19-abril-1937), s.p.

128. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4242, carp. 4 (29-gener-1937), s.p.

129. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4242, carp. 4 (24-maig-1938), s.p.

130. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 1, carp. 4 (31-maig-1937), s.p.

131. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 1, carp. 4 (10-març-1937), s.p.

dedicaren a recuperar coneixements que no s'havien pogut aprendre durant el curs¹³² i també n'hi havia de caràcter preparatori per entrar a estudiar a l'escola.¹³³

La quantitat de professors no fou mai la mateixa. L'any 1937 hi havia en el centre 111 professors, 6 professors auxiliars, 8 professors substituïts, 16 mestres de taller i 24 auxiliars de taller per a desenvolupar el següent programa:¹³⁴

- Pre-aprenentatge. Un únic curs que preparava l'alumne després de l'escola primària per a iniciar-se en l'aprenentatge d'un ofici. Constava de les matèries següents: aritmètica, geometria, gramàtica, física, cultura general, educació física, treballs de manyà, fusteria, llauneria, electricitat, modelatge del fang i repussat.

Subsecció de perfeccionament de l'ensenyament primari, per a repassar nocions de mecànica, electricitat, caldereria i planxisteria, fumisteria, fonèria-modelisme, fusteria-paletes, química, filatura, teixits i oficis artístics.

- Els oficis impartits eren: ebenisteria, joieria, talla, repujat en planxa, ceràmica, forja, foneduria artística, vidrieria, picapedrers i guixaires adornistes.

Una vegada acabats els estudis, s'assolia el grau de fadrí artesà, o bé el de fadrí tècnic. Per al primer s'havien de realitzar tres cursos que incloïen: aritmètica i geometria, projeccions geomètriques, geometria descriptiva, teoria dels oficis artístics, humanitats, llenguatge, dibuix, modelatge i talla del guix, història general de l'art, coneixement de formes naturals, pràctiques de l'ofici i història de l'art. El títol de fadrí tècnic exigia coneixements de projectes, estudis gràfics dels estils, realitzacions, francès (2 cursos), higiene i cultura general.

En el curset preparatori d'estiu s'impartia aritmètica, geometria, català i dibuix.¹³⁵ L'any 1937 es decidí portar a terme dos cursos especialitzats: «Història de les doctrines econòmiques i socials» i «Organització administrativa i comptabilitat industrial».¹³⁶

Es mantingueren molts serveis de l'escola: la biblioteca (volums juvenils i de les múltiples seccions tractades en l'escola: literatura, poesia, histò-

132. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4242, carp. 4 (20-juny-1938), s.p.

133. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4242, carp. 4 (5-juliol-1938), s.p.

134. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 1 (1937), s.p.

135. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 2, carp. 4 (10-juliol-1937), s.p.

136. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 3, carp. 4 (17-novembre-1937), s.p.

ria) amb un servei de préstec;¹³⁷ el dispensari; les zones d'esport i dutxes.¹³⁸ La federació d'alumnes i d'ex-alumnes continuà organitzant activitats esportives i s'ocupà de millorar el gimnàs.¹³⁹

Aspectes econòmics

Les circumstàncies ocasionades per la guerra canviaren molts aspectes de l'escola, perquè era molt difícil adquirir matèries primeres per als tallers i les classes. L'oficina havia de pagar les comandes al comptat. També s'igualaren les diferències salarials amb bonificacions mensuals consistents en 100 ptes., pel fet que els professors més antics tenien contractes amb sous més baixos. El centre volia que disminuís la desproporció entre salaris de 4.000 ptes. i de 1.200 ptes. (que eren els dels auxiliars de les aules)¹⁴⁰ i se suprimiren els complements de sou.¹⁴¹

El pressupost de l'escola fou d'unes 10.500 ptes. anuals,¹⁴² bé que rebia quantitats addicionals quan les demanaven per a resoldre tasques concretes.¹⁴³ Per exemple, l'any 1938, Jaume Duran Castellanas va fer un bust d'un dels directors de l'escola Rafael Campalans per valor de 3.000 ptes.¹⁴⁴

Les diverses assignatures

Hi havia diferents categories professionals. Els professors eren 22 total i els auxiliars uns 22.¹⁴⁵ Els segons ajudaven els primers en les classes.¹⁴⁶ Hi

137. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 1 (1937), s.p. «Programa d'estudis».

138. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4222, carp. 20 (28-gener-1936), s.p. «Federació d'alumnes i ex-alumnes».

Escola del Treball. Arxiu Diputació. Núm. 4222, carp. 90 (1936), s.p. «Federació d'alumnes i ex-alumnes».

139. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4242, carp. 4 (18-agost-1938), s.p.

140. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4242, carp. 4 (17-febrer-1938), s.p.

141. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4242, carp. 4 (1-març-1938), s.p.

142. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4242, carp. 4 (4-gener-1938), s.p.

143. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4242 (1-octubre-1938), s.p.

144. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4242, carp. 4 (23-febrer-1938), s.p.

145. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 1, carp. 4 (25-gener-1937), s.p.

146. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 3, carp. 4 (5-octubre-1937),

s.p.

hagué un pla docent teòric, ja exposat, que és el que es presentà a la Generalitat, però, de fet, el que s'impartí l'any 1937 a causa de la guerra fou el següent:¹⁴⁷

- primer curs: aritmètica i geometria, dibuix lineal, modelatge, dibuix del natural i història de l'art.
- segon curs: física i química, història de l'art, escultura, dibuix aplicat a l'ofici, pràctiques de l'ofici.
- tercer curs: coneixement de formes, coneixement de materials, dibuix aplicat a l'ofici, pràctiques de l'ofici i escultura.
- quart curs: organització industrial, projectes de conjunt, direcció de realitzacions.

Les assignatures es donaven durant dues hores setmanals. Les substitucions de professorat eren corrents. A història de l'art, Àngel Apraiz Buesa va ser suplert per Pere Arellano Sada;¹⁴⁸ a modelatge, quan morí l'any 1937 Josep Casanovas Farell, ocupà la plaça Faustí Baratta Oliver;¹⁴⁹ a dibuix hi havia molts professors: Joaquim Astort Ribas, Jaume Bassa Rivera, Pere Brosa Piera, Francesc Estany Garriga, Tadeu Guinovart Burrut, Guillén López Cantón, Josep A. Ricart Inin, Evaristo Roca Janet, Lluís Puig Barella, Josep Tuà Magriñà, Ramon Umbert Santís. Els auxiliars de dibuix eren: Francesc Folch Margarit, Francesc Millà Pascual,¹⁵⁰ Jaume Roquet Costa, Ramon Ventura Mena,¹⁵¹ Josep Bundó Miró, Joan Tuà Magriñà.¹⁵² Un dels professors de química fou Josep Mª Puig Marquès.¹⁵³

En els últims moments de la guerra, concretament l'any 1939, es convocà un curset per a l'estiu amb nocions dels cursos preparatoris i normals de mecànica, electricitat, fusteria, rajoleria, modelistes, fonadors, filats, teixits i oficis d'art.¹⁵⁴ Aquest estava orientat a suplir la manca de coneixements deguda a la guerra.

147. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 2, carp. 4 (21-agost-1937), s.p.

148. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4217, lligall 3 (8-desembre-1936), s.p.

149. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 1, carp. 4 (29-abril-1937), s.p.
Escola del Treball. Arxiu Diputació. Núm. 4242 (23- desembre-1938), s.p.

150. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 3, carp. 4 (7-octubre-1937), s.p.

151. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 3 (7-octubre-1937), s.p.

152. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 3, carp. 4 (25-octubre-1937),

s.p.

153. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 3 (17-octubre-1937), s.p.

154. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 10 (21-abril-1939), s.p.

L'especialitat de ceràmica

Desconeixem molts aspectes relacionats amb aquesta especialitat, perquè ens en queden poques notícies i testimonis. El departament no es traspasà l'any 1937 a l'Escola Industrial com els altres, sinó una mica després. Aquest fet comportà que es donés una petita gratificació a Joan Baptista Alòs, al qual s'augmentà el sou de 5.000 ptes. a 6.000 ptes.¹⁵⁵ i se li concedí un quinquenni per antiguitat.¹⁵⁶ També formaven part del personal del taller dos fadrins ceramistes. L'un era Francesc Culla, que se li afegiren 500 ptes. anuals al salari, passant a ser de 4.745 ptes. i se li reconegueren els quinquennis treballats.¹⁵⁷ D'ajudant només n'hi havia un, que guanyava 1.500 ptes.¹⁵⁸

El fang vermell s'obtenia de l'empresa «Cosme Toda»,¹⁵⁹ que durant molt de temps els subministrà els productes. L'any 1938 s'elaboraren gerros, tinters, assecants, portaplomes i cendrers, confeccionats per professors d'aquest taller en el mateix obrador per a ús de les oficines de la Direcció General d'Ensenyament i les de la secció.¹⁶⁰

La 1.ª etapa de la dictadura de Francisco Franco (1939-56)

Plantejaments bàsics

Les orientacions de l'escola en acabar la guerra es transformaren totalment i es nomenà com a director Pedro Brossa Piera¹⁶¹ i, en l'apartat d'oficis artístics, el sots-director era Ramón Rigol.¹⁶² Prosseguí la idea de formar aprenents i obrers perquè adquirissin ensenyances teòriques i pràctiques, però destacaren en importància les segones. S'establiren tres nivells: pre-aprenentatge, aprenentatge (per al grau d'oficial/obrer) i mestratge (per al

155. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 1 (3-juny-1937), s.p.

156. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 2, carp. 4 (7-juliol-1937), s.p.

157. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 3, carp. 4 (12-novembre-1937), s.p.

158. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 3, carp. 4 (29-setembre-1937), s.p.

159. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4223, lligall 1, carp. 4 (5-març-1937), s.p.

160. *Escola del Treball*. Arxiu Diputació. Núm. 4242, carp. 4 (10-maig-1938), s.p.

161. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 10 (1-maig-1939), s.p.

162. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 10 (2-agosto-1939), s.p.

grau de mestre/obrer). Les decisions educatives les prenia en primer lloc l'escola, per mitjà dels caps de cada especialitat, bé que havien de ser aprovades a Madrid pel Departament de Cultura. Llavors s'establí l'agrupació del personal:

- Directius: director, sots-director, secretari, caps d'especialitat.
- Docents: professors numeraris, substituïts, de pràctiques, auxiliars.
- Dels tallers: contramestre, oficial 1, oficial 2, oficial 3, peó i aprenent.

El director l'escollí el Ministeri d'Educació Nacional i els caps d'especialitat formaven part del professorat de l'escola. El personal docent aglutinava els professors numeraris, que eren els que explicaven les assignatures; els professors substituïts, que suplien els anteriors en cas de malaltia; els professors de pràctiques de l'especialitat i els professors auxiliars, que ajudaven els de pràctiques de taller.

També es decidí fer concursos per exercir les places, compostos pel president del Patronat Local de Formació Professional (Barcelona), el diputat de cultura i educació de la Diputació, el director de l'Escola del Treball, el cap de l'especialitat corresponent i el secretari. L'objectiu era que els professors fossin titulars per cinc anys i al cap d'aquest temps s'havia de demanar una pròrroga. Cadascú tenia uns drets i unes obligacions que consistien a assistir a classe amb puntualitat, no fer manifestacions públiques de tipus subversiu. Al cap de tres anys de treball a l'escola es podia sol·licitar l'excedència. Hi havia unes primes per quinquennis i uns drets en concepte de jubilació. Els tallers depenien d'una oficina tècnica i els regia un contramestre; l'horari era de 9 a 1 i de 3 a 7.

Quant als alumnes, hi havia unes normatives semblants, com la d'anar obligatòriament a classe llevat que se'ls concedís una autorització especial, com en el cas d'incompatibilitat d'horaris a causa de qüestions relacionades amb la feina, o bé d'exàmens d'ingrés als cursos de pre-aprenentatge i aprenentatge. Tampoc podien fer propaganda subversiva, perquè eren penalitzats amb l'expulsió. Tot i que gaudiren d'alguns avantatges, matrícules gratuïtes, llibres com a recompensa, viatges d'estudis i possibilitat d'accedir a cursos de perfeccionament (quan ja tenien el grau de mestre),¹⁶³ en canvi hagueren d'assimilar necessàriament els temes de religió i formació patriòtica.

El control ideològic era molt rigorós i el centre estava vigilat per la FET-JONS, que instal·là un local en el recinte de l'Escola Industrial, al costat de

163. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 1 (1939-45), s.p. «Reglamento interior de la Escuela del Trabajo».

la Residència d'Estudiants.¹⁶⁴ Aquest grup organitzà activitats i influïa en la creació d'una cultura que potenciava la gimnàstica i la formació de l'«espíritu nacional».¹⁶⁵ Es tendí a unificar criteris pedagògics en tots els centres d'ensenyament professional i tècnic que depenien del Ministeri d'Educació,¹⁶⁶ i l'any 1952 s'elaborà l'«Estatuto de Formación Profesional», en el qual participaren representants de totes les escoles que viatjaren a Madrid.¹⁶⁷

Aspectes propagandístics

Les directrius de l'Escola es compaginaven amb activitats patriòtiques. L'any 1940 es va fer un homenatge a Francisco Franco, cap de l'Estat espanyol.¹⁶⁸ S'efectuava propaganda dels plantejaments pedagògics de l'escola per mitjà de cartells per atreure els alumnes¹⁶⁹ amb tiratges de 250 exemplars, així com de fulls explicatius de les activitats acadèmiques, amb un preu de 300 ptes.¹⁷⁰ i que havien estat elaborats pels mateixos professors de les diverses especialitats. De vegades, no oferien una visió global,¹⁷¹ sinó que es referien a àmbits concrets. L'any 1943 en sortí un de titulat «Normas generales de dibujo industrial», dissenyat per Ramón Galí Boniquet.¹⁷² El Ministeri recolzava aquest tipus de propaganda amb prestacions econòmiques¹⁷³ i al cap de dos anys d'entrada en vigor del nou règim la mateixa escola tingué cura de promocionar les seves activitats i exposicions per mitjà d'una secció de propaganda dirigida per Antonio Navarro Sedó.¹⁷⁴ S'editaren

164. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 100 (10) (1-setiembre-1939), s.p.

165. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 3 (1-diciembre-1947), s.p.

166. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 584, legajo 2, carp. 126 (9) (11-octubre-1945), s.p.

167. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 993 carp. 158 (9) (14-junio-1952), s.p.

168. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 442, legajo 1, carp. 104 (9) (24-enero-1940), s.p.

169. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 100 (10) (28-septiembre-1939), s.p.

170. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 567, legajo 2 (3-julio-1941), s.p.

171. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 571, legajo 1, carp 9 (12-marzo-1942), s.p.

172. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 575, legajo 2, carp. 120 (9) (13-julio-1944), s.p.

173. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 575, legajo 2, carp. 120 (9) (13-julio-1944), s.p.

174. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 584, legajo 2, carp. 126 (9) (26-julio-1945), s.p.

paral·lelament unes obres relacionades amb les matèries impartides que es venien a les llibreries de tota la península.¹⁷⁵

El funcionament

El professorat era molt divers i heterogeni. Per tal de solucionar els problemes derivats d'aquest fet es creà un claustre que unificava els mètodes de treball de les diverses especialitats en el qual participaren els professors més antics.¹⁷⁶ Es construí una assessoria artística que l'ocupava Ramón Rigol Font, professor de dibuix.¹⁷⁷

L'assistència i la puntualitat del personal es controlava mitjançant uns fulls i s'havien de justificar les faltes. Les baixes per malaltia eren de tres mesos. Tanmateix, l'alumnat era controlat pel professor, que podia suprimir-li el dret d'examen si faltava més de 15 dies.¹⁷⁸

A partir del 1941 tot el personal de l'escola començà a fer vacances durant el mes d'agost,¹⁷⁹ ja que es preferí tancar el centre a imposar un sistema de torns per als administratius, subalterns i tallers.¹⁸⁰

Es continuaren desenvolupant les reformes que ja s'havien iniciat durant la Dictadura de Primo de Rivera. Aquestes consistiren en la restauració de l'edifici d'Arts i Oficis, que estava en molt mal estat, i en l'edificació d'un nou pis.¹⁸¹ El projecte de reforma va ser estudiat per la secció d'arquitectura de la Diputació Provincial. Normalment, s'aprofitava la temporada de vacances per a revisar la construcció i portar a terme les reparacions. Encara que no se'n coneixen gaires dins l'apartat de ceràmica.¹⁸² L'any 1947 es condicionà l'enguixat de les aules i es reconstruïren els sostres, es posaren desguassos d'uralita a l'exterior de l'edifici. Les reformes desenvo-

175. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 3 (diciembre-1947), s.p.

176. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 442, legajo 1, carp. 104 (9) (15-febrero-1940), s.p.

177. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 584, legajo 1, carp. 126 (9) (17-enero-1945), s.p.

178. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 571, legajo 2, carp. 112 (9) (16-octubre-1942), s.p.

179. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 567, legajo 1, carp. 1 (27-mayo-1941), s.p.

180. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 984, legajo 2, carp. 141 (15) (1-julio-1948), s.p.

181. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 3 (26-septiembre-1950), s.p.

182. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 986, carp. 146 (1) (30-noviembre-1946), s.p.

lupades en la secció d'Arts i Oficis duraren diversos anys, ja que aquesta secció estava en molt mal estat a causa de les goteres i les filtracions, per la qual cosa es posà una coberta de fusta, teules i es reforçaren les juntures. D'un pressupost de 900.000 ptes., l'any 1949 el centre se'n gastà en reconstruccions 337.130,56 ptes.¹⁸³

Les reformes serviren per a ampliar l'escola i poder acollir més alumnes. L'any 1946 era de 4.000 alumnes¹⁸⁴ i el següent de 4.089, dels quals 213 eren d'Arts i Oficis.¹⁸⁵ Un dels objectius perseguits era que els mestres artesans adquirissin nocions acadèmiques de l'ofici gratuïtament¹⁸⁶ i que els estudiants completessin l'aprenentatge en els tallers de treball que hi havia fora de l'escola¹⁸⁷ per tal d'inserir l'aprenent en el món laboral. Es donaren beques als fills de famílies modestes que tenien una mitjana de notable i que fossin simpatitzants del Movimiento Nacional.¹⁸⁸ Les beques es destinaven sobretot als nois de la secció industrial més que de l'artística, àmbit secundari.

Activitats culturals

L'Escola organitzava unes activitats culturals complementàries: visites a edificis, museus representatius de Barcelona, l'Ajuntament, el Museu Marítim¹⁸⁹ i els viatges de fi de curs. Els viatges es feien conjuntament per a persones d'especialitats semblants.¹⁹⁰ L'any 1948 n'hi hagué un a França: Carcassonne, Limoges (fàbrica de ceràmica), París (Manufactura de Sèvres), Versailles, Saint-Denis, Montlhery, Orleans, Poitiers, Bordeus, Dax, Bayona, Biarritz, San Juan de Luz, San Sebastián i Saragossa.¹⁹¹ Es visitaren fàbriques de ceràmica i centres d'art. El viatge estava destinat als alumnes que havien

183. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 986, carp. 146 (1) (16-septiembre-1949), s.p.

184. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 2 (1946), s.p.

185. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 3 (1947-48), s.p.

186. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 575, legajo 1, carp. 116 (9) (4-diciembre-1942), s.p.

187. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 132, legajo 163 (16) (14-noviembre-1953), s.p.

188. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 584, legajo 2, carp. 126 (9) (3-septiembre-1945), s.p.

189. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 567, legajo 2 (1940-41), s.p. «Visitas efectuadas durante el curso 1940-41».

190. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 984, carp. 142 (13) (1948), s.p.

191. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 3 (30-marzo-1948), s.p.

obtingut millors qualificacions. Els de pre-aprenentatge també en feien, però aquests eren més curts i se centraven en llocs de Catalunya i d'Espanya. L'any 1947 anaren a Girona i a la Costa Brava.¹⁹²

Paulatinament s'anaren confeccionant noves pautes. A partir de 1943 s'atorgà als aprenents festa els dissabtes per la tarda.¹⁹³ Es proporcionaven serveis complementaris: una cooperativa per a la venda del material,¹⁹⁴ un menjador per als alumnes (1940),¹⁹⁵ una assistència mèdica obligatòria,¹⁹⁶ misses i partits de futbol els diumenges.

De vegades es compaginaven les activitats culturals i les ideològiques. Es passaven documentals tècnics en el saló d'actes¹⁹⁷ o conferències: «El emblema del yugo y las flechas y sus antecedentes históricos» (B. Tremosa), «Importancia de las O.O.J.J. en la Nueva España» (Vandellas), «Los Reyes Católicos» (O.O.J.J.), «El sentido espiritual de nuestro movimiento» (B. Tremosa), «Previsión social» (Reig, FET), «El Cid Campeador» (Rodríguez), «Patria, pan y justicia» (B. Tremosa), «Porque somos anti-marxistas» (B. Tremosa).¹⁹⁸

A la biblioteca s'incorporaren noves publicacions i es censuraren tots els llibres que eren contraris a la ideologia franquista. Entre ells, hi constaven obres comunistes, pornogràfiques i separatistes.¹⁹⁹ Existia un pressupost anual per a la compra de volums, però la major part eren de formació professional i novel·les. Els de tipus artístic no abundaven.

L'Escola participà en exposicions: «1ª Exposición Nacional de Escuelas de Artes y Oficios», que se celebrà a Madrid (1945),²⁰⁰ «Exposición Nacional de Artesanía» (1947),²⁰¹ «1ª Exposición Internacional de Artesanía» (Madrid,

192. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 986, carp. 146 (1) (13-marzo-1949), s.p.

193. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 575, legajo 1, carp. 9 (28-octubre-1943), s.p.

194. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 442, legajo 1, carp. 104 (9) (19-diciembre-1939), s.p.

195. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 442, legajo 1, carp. 104 (9) (11-marzo-1940), s.p.

196. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R. 263, carp. 176 (9) (19-enero-1955), s.p.

197. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R. 132, carp. 163 (6) (4-diciembre-1953), s.p.

198. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 1 (4-julio-1939), s.p.

199. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 10 (4-julio-1939), s.p.

200. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 584, legajo 2, carp. 126 (9) (7-septiembre-1945), s.p.

201. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 627, carp. 136 (9) (30-septiembre-1947), s.p.

1952),²⁰² «3ª Exposición Nacional de Escuelas de Artes y Oficios» (València, 1955).²⁰³ Probablement el centre col·laborà en d'altres exhibicions que no s'esmenten. Acostumava a seleccionar una comissió que s'encarregava dels preparatius i que cobrava dietes pels desplaçaments. La secció d'Arts i Oficis prenia part quasi sempre en aquestes tasques.

Aspectes econòmics

De caràcter general

Eren necessaris els justificants de les despeses efectuades per materials i productes a la Diputació.²⁰⁴ De vegades, l'escola pagava al comptat les factures amb els diners que aquesta entitat li havia lliurat, que solien ser de 5.000 o 6.000 ptes.²⁰⁵ o feia el mateix amb els sous.²⁰⁶

El pressupost anà augmentant simultàniament al creixement de l'alumnat. Al principi, la recaptació per matrícules era d'unes 200.000 ptes.²⁰⁷ Paral·lelament la Diputació atorgava ajudes. En els primers anys l'escola utilitzà crèdits extraordinaris i a partir de 1942 se li assignaren unes 118.200 ptes.²⁰⁸ Aquesta quantitat anà augmentant. En 1944 era de 1.496.740 ptes.²⁰⁹ Amb els diners es pagava el professorat, el material escolar i d'oficina, els premis, les beques, les excursions i visites, el carbó, el menjador i la neteja. Es mantenia la proporció destinada a l'obtenció de llibres i revistes per a la biblioteca, que era d'unes 500 ptes. El material per als tallers variava entre 500 i 6.000 ptes. El cost dels viatges i visites no consta en el pressupost, bé

202. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 993, carp. 158 (4) (28-noviembre-1952), s.p.

203. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 296, carp. 3 (23-septiembre-1955), s.p.

204. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 100 (10) (16-septiembre-1939), s.p.

205. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 100 (10) (18-diciembre-1939), s.p.

206. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 442, legajo 1, carp. 104 (9) (21-mayo-1940), s.p.

207. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 567, legajo 1, carp. 1 (16-enero-1941), s.p.

208. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 571, legajo 1, carp. 9 (25-abril-1942), s.p.

209. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 575, legajo 2, carp. 116 (9) (16-diciembre-1943), s.p.

que l'any 1941 era de 1.500 ptes. i l'any 1946 s'esmerçaren 10.000 ptes.,²¹⁰ per tant anà creixent. Tampoc s'indica la proporció utilitzada per a costejar els sous.²¹¹ La quantitat destinada a premis als alumnes anà incrementant-se. L'any 1941 era de 500 ptes.²¹² i el 1950 d'unes 5.000 ptes.²¹³

Despeses de manteniment

Les reformes foren graduals. S'havia construït un menjador (1935) i per a la seva instal·lació es calcularen unes 3.750 ptes.²¹⁴ Més tard s'habilità una residència per a estudiants amb dormitoris i mobles l'any 1941, aquest projecte costà unes 118.894 ptes.²¹⁵ Nombroses vegades es repintaren les aules. Per exemple, l'any 1943 es gastaren 9.269,40 ptes.²¹⁶ La coberta de la secció d'oficis artístics es reparà a causa de les esquerdes i els forats (1944) i això costà 28.440 ptes.²¹⁷ S'amplià el nombre d'aules i se n'adaptaren de noves l'any 1946, perquè augmentà l'alumnat. Per la qual cosa s'empraren 7.555,25 ptes.²¹⁸

Es compraren objectes per a decorar l'edifici en els primers moments de reforma de l'escola: un Sant Crist de l'Agonia, l'Himne Nacional, 12 retrats de Franco i 12 de José Antonio.²¹⁹ En ocasions es reberen encàrrecs de la Diputació. Per al Congrés Eucarístic Internacional es feren 40 capses de noguer, 23 gerros de ceràmica, 26 gravats de Sant Jordi. Tot això per un valor d'unes 50.664,24 ptes. que pagà el Dipòsit de Fons Provincials (1952).²²⁰

Despeses d'ensenyament

En els primers moments els professors hagueren de treballar per desinteressada cooperació i sense obligació, ni compromís contractual. Per

210. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 622, carp. 131 (9) (12-marzo-1946), s.p.

211. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 263, carp. 176 (9) (4-mayo-1955), s.p.

212. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 567, legajo 1 (4-abril-1941), s.p.

213. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 988, carp. 149 (8) (15-julio-1950), s.p.

214. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 100 (10) (19-diciembre-1939), s.p.

215. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 442, legajo 2, carp. 104 (9) (9-agosto-1940), s.p.

216. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 575, legajo 2, carp. 116 (9) (27-agosto-1943), s.p.

217. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 442, carp. 1 (marzo-1944), s.p.

218. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 627, carp. 9 (13-noviembre-1946), s.p.

219. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 993, carp. 158 (4) (13-agosto-1952), s.p.

220. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 442, legajo 2, carp. 104 (10-diciembre-1940), s.p.

això obtenien una gratificació econòmica, ja que el govern havia deixat sense efecte els nomenaments efectuats anteriorment.²²¹ S'establí al principi d'aquesta etapa un barem i el sou dels professors depenia del nombre de classes setmanals: per 12 hores 2.700 ptes. l'any; per 6 hores 1.800 ptes. l'any; per 4 hores, 1.500 ptes.; i per 3 hores, 1.300 ptes. El salari dels auxiliars era inferior. De 4.000 ptes. l'any per 24 hores a la setmana, 12 hores equivalien a 2.000 ptes. l'any i 6 hores a 1.200 ptes.²²² Més tard es configurà un esquema pels ensenyaments especials que consistia en un sou anual de 8.000 ptes. anuals per 10 hores setmanals; aquest grup estava integrat pels professors amb coneixements tècnics.²²³

El Sindicat Espanyol Universitari estava vinculat a l'Escola. L'habilitació d'aquest servei costà unes 5.000 ptes.²²⁴ Es controlaven els increments de sou. L'any 1940 es decidí que el salari mínim fos de 5.000 ptes. per als professors i de 2.500 ptes. per al personal tècnic i administratiu. Alguns jornalers treballaven 8 hores diàries ajudant en els diferents tallers i guanyaven unes 5.000 ptes.²²⁵ L'any següent s'augmentaren tots els sous per equiparar-los als de la indústria privada, ja que eren molt més baixos.²²⁶ El mestre de taller passà a tenir 8.000 ptes. i l'ajudant unes 5.000 ptes., anuals per 10 hores de classe setmanals.²²⁷ A aquests darrers se'ls incrementà el sou en 100 i 150 ptes. respectivament l'any 1944.²²⁸

Es concediren facilitats als estudiants en el pagament de la matrícula, la qual es podia abonar en tres terminis.²²⁹ Abans de la inscripció prèvia havien d'aprovar uns exàmens d'ingrés, per la realització dels quals es donava una gratificació al professorat que variava entre les 100 i les 600 ptes. També s'assignava una quantitat addicional al personal administratiu per les hores extraordinàries de treball desenvolupades.²³⁰ La matrícula

221. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 100 (10) (2-noviembre-1939), s.p.

222. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 1 (21-julio-1939), s.p.

223. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 1 (1939-45), s.p.

224. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 442, legajo 2, carp. 104 (9) (14-octubre-1940), s.p.

225. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 567, legajo 1, carp. 1 (6-marzo-1941), s.p.

226. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 567, legajo 1 (13-marzo-1941), s.p.

227. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 567, legajo 1 (2-abril-1941), s.p.

228. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 575, legajo 2 (2-julio-1943), s.p.

229. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 622, carp. 131 (9) (9-marzo-1946), s.p.

230. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 132, carp. 163 (6) (29-enero-1953),

s.p.

només era gratuïta per als alumnes que tenien una mitjana d'excel·lent²³¹ i per als que havien lluitat a la 4ª Regió Militar.²³² Els alumnes de les classes nocturnes pagaven un preu inferior.²³³ Es mantingué la concessió de beques als alumnes que en finalitzar els seus estudis en el centre volien continuar l'aprenentatge a l'Escola Industrial. L'any 1940 se'n concediren 6, de beques,²³⁴ i l'any 1956, 8 del mateix tipus, amb un pressupost de 4.500 ptes.; i 47 més, de 2.250 ptes. anuals.²³⁵ El preu de les matrícules diferia segons l'especialitat i el nivell dels estudis. L'any 1947 els d'aprenentatge pagaven 20 ptes. i els d'oficis artístics, 40 ptes.²³⁶

Despeses culturals

Es desenvoluparen múltiples tasques culturals junt amb les estrictament acadèmiques. El Sindicat Espanyol Universitari editava una revista de propaganda que parlava de les activitats de l'Escola del Treball i d'altres escoles de la Diputació, la qual rebia una subvenció de 500 ptes.²³⁷ Normalment es destinaven unes 500 ptes. del pressupost per a la compra de llibres i per a pagar les subscripcions de les revistes de la biblioteca.²³⁸ Aquesta quantitat anà creixent. L'any 1956 era de 9.989 ptes.²³⁹ Les despeses per a viatges i excursions es demanaven en cada ocasió determinada, ja que depenien del lloc escollit i incloïen visites a centres culturals, a tallers de particulars i a fàbriques.²⁴⁰

De vegades els diners eren per a col·laborar en l'organització d'expo-

231. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 442, legajo 1, carp. 104 (9) (10-abril-1940), s.p.

232. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 100 (10) (6-noviembre-1939), s.p.

233. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 100 (10) (7-diciembre-1939), s.p.

234. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 442, legajo 2, carp. 104 (9) (28-junio-1940), s.p.

235. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 296, carp. 3 (7-febrero-1956), s.p.

236. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 627, carp. 136 (9) (10-diciembre-1947), s.p.

237. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 442, legajo 2, carp. 104 (9) (7-octubre-1940), s.p.

238. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 622, carp. 131 (9) (19-enero-1946), s.p.

239. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 296, carp. 3 (27-julio-1956), s.p.

240. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 442, legajo 2, carp. 104 (9) (7-octubre-1940), s.p.

Escuela del Trabajo. Arxiu Diputació. Núm. Q 575, legajo 1, carp. 9 (9-marzo-1943), s.p.

sions. L'«Exposición escolar»²⁴¹ se celebrava regularment cada any i ens consta que l'Escola hi participà. També ho féu en l'«Exposición Nacional de Artes y Oficios»²⁴² i es pagà el personal que ajudà en aquesta tasca.

Activitats pedagògiques

L'Escola recollí els plantejaments artístics que caracteritzaven el franquisme i els barrejà amb els derivats de l'Escola Superior dels Bells Oficis i de l'Escola Tècnica d'Oficis d'Art. Posà més èmfasi en les qüestions tècniques que en les creatives. Alexandre Galí, que fou director de l'escola, influí en la propagació de les bases del disseny noucentista, però després el taller de ceràmica es deixà influir per la tendència determinada per Joan Baptista Alòs, que defensava molt l'obra decorativa vinculada a l'elaboració valenciana.

Tot i que l'Escola es va orientar quasi sempre a l'ensenyament obrer, tenia tres seccions: oficis industrials, de la construcció i artístics. Sempre va distingir entre un grau d'aprenent, un d'oficial i un de mestre, per cada un dels quals hi havia un títol respectiu.²⁴³ Aquesta diferenciació es donava igualment en la secció d'Arts i Oficis, que pretenia revivificar l'artesanat i els treballs en indústries artístiques familiars de caire popular lligades als oficis més característics de cada comarca, per afavorir les manufactures locals. El govern intentà estimular aquest sector a través d'un patronat que s'encarregava d'estudiar els oficis típics de cada comarca. També es volia protegir la moral cristiana i patriòtica en canviar l'antic gremialisme per un Sindicat Nacional. Es perseguia la idea d'un perfeccionament de la persona per mitjà del treball. Es feien classes teòriques i de taller en cada especialitat i en els aspectes bàsics: dibuix, coneixement de materials.²⁴⁴

El pre-aprenentatge consistia a aprendre geografia, aritmètica, geometria, dibuix, gramàtica, gimnàstica i tasques d'iniciació a l'artesanat.²⁴⁵ Hi havia un curs preparatori amb dibuix, modelatge, buidat, història de l'art,

241. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 579, legajo 2, carp. 120 (9) (30-junio-1944), s.p.

242. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 584, legajo 2, carp. 126 (9) (22-noviembre-1945), s.p.

243. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 1 (1939-45), s.p.

244. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 1 (julio-1939), s.p.

245. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 442, legajo 2, carp. 104 (9) (31-agosto-1940), s.p.

perspectiva. Es podien realitzar després les especialitats de fusta (ebenistes, embotidors, cadiraires, tallistes, vernissadors i configuradors de peces), terra (ceramistes, esmaltadors, vidriers, terrissers, gravadors, tallistes), metall (forjadors, repussadors, ciselladors, joiers), teixit (tapissos, catifes, teixits, estampadors a mà i batik) i llibres (enquadernadors, estampadors de paper).²⁴⁶

Quant a l'àrea de les arts de la terra, hi havia classes pràctiques de dibuix, taller i projectes, escultura, coneixement de materials i mostrari. Constatava el taller d'una manufactura i les classes teòriques eren d'història de l'art i dels oficis²⁴⁷ i més tard s'hi incorporaren la religió i la formació patriòtica com a obligatòries.²⁴⁸ S'exclougué l'assignatura de química fins a l'any 1973, ja que totes les nocions de química eren pràctiques. Els cursos eren d'un any per a aconseguir el grau d'aprenent, de dos anys per al d'oficial i dos per als de mestre;²⁴⁹ i l'orientació era més pràctica que teòrica.

L'Escola impartia classes de torn diürn i nocturn des del principi. Sols la secció d'arts gràfiques i oficis artístics començà un temps després, ja que l'any 1939 estaven habilitant les seves dependències.²⁵⁰ Els 14 anys era l'edat mínima d'admissió per fer l'aprenentatge i s'implantà el quadern de notes. S'anaren introduint nous plans d'estudi i l'any 1942 es reduïren les especialitats a tres cursos.²⁵¹

El personal era múltiple: enginyers, ajudants i delineants estaven vinculats amb els tallers, en els quals hi havia els graus ja exposats abans de contramestre (o mestre), oficial de 1^a, oficial de 2^a i oficial de 3^a (en alguns casos era l'ajudant).²⁵² Aquests, juntament amb el professorat teòric numerari i suplent, s'ajustaven al programa establert per la direcció i requerien passar un concurs de mèrits per exercir la seva tasca. En l'oposició es presentava el programa concret a desenvolupar, una memòria pedagògica amb el certificat d'adhesió al «Movimiento Nacional» (com a mitjà de lluita contra el marxisme que es difonia abans de la Dictadura en el centre) i les peces relle-

246. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 10 (3-agosto-1939), s.p.

247. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 1 (1939-45), s.p.

248. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 10 (14-agosto-1939), s.p.
«Discurso del Sr. Brosa en la clausura del cursillo de verano».

249. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 1 (1939-45), s.p.

250. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 100 (10) (13-octubre-1939), s.p.

251. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 571, legajo 2, carp. 112 (9) (27-noviembre-1942), s.p.

252. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 575, legajo 1, carp. 9 (8-marzo-1943), s.p.

vants. Existia la divisió entre professors de cultura general i de taller. El total de places docents era de 98.²⁵³

L'examen d'ingrés a l'escola per a cursar estudis era d'aritmètica, geometria i gramàtica, i al final del curs els alumnes realitzaven exercicis d'avaluació²⁵⁴ amb uns 15 o 20 estudiants per grup.²⁵⁵

Al principi i de 1939-47 l'aprenentatge constà d'un curs, però a partir de llavors es va fer en dos anys per als alumnes de 12 i 13 anys. S'hi impartia:

- Primer curs: aritmètica, geometria, gramàtica, geografia, nocions de ciències, dibuix del natural i lineal, religió. Els treballs pràctics eren de talla de guix, fusta, forja i llima.
- Segon curs: aritmètica, geometria, gramàtica, història d'Espanya, coneixement descriptiu dels oficis, dibuix geomètric, geografia d'Espanya, religió. Les pràctiques de taller podien ser d'electricitat, mecànica, arts gràfiques.²⁵⁶ I una secció d'oficis de talla.

Els estudis d'aprenentatge consistien el 1950:²⁵⁷

- Primer curs (de les especialitats de ceràmica, joieria, vidrieria): aritmètica (R. Monfort), geometria (F. Graupera), dibuix i color (J. Lahosa), dibuix geomètric (G. Puig A.), pràctiques i dibuix (C. Ridaura, L. Rigalt).
- Segon curs (comú a joieria, ceràmica, vidrieria, escultura, talla i repussat): geometria descriptiva (I. Serra), història de l'art (J. Amorós), pràctiques i dibuix (C. Ridaura, L. Rigalt, J. Duran, J. Savall).
- Tercer curs (comú a catifes i tapissos, repussat, forja, escultura, talla, ceràmica, joieria i vidrieria): perspectiva (I. Serra), història de l'art (J. Amorós), dibuix (A. Ventós, J. Savall, G. Alegre, J. Durán, C. Ridaura, L. Rigalt).
- Curs per al grau de mestre artesà de les especialitats abans esmentades: perspectiva (I. Serra), història de l'art (F. Bofill), dibuix i projectes (R. Rigol), pràctiques (R. Roigé, A. Ventós, J. Savall, G. Alegre, J. Durán, C. Ridaura, L. Rigalt).

L'assignatura de «formación del espíritu nacional»²⁵⁸ es donà ininte-

253. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 575, legajo 2, carp. 116 (9) (17-diciembre-1943), s.p.

254. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 584, legajo 2, carp. 126 (9) (1945), s.p.

255. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 579, legajo 2, carp. 120 (9) (noviembre-1944), s.p.

256. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 3 (1947), s.p.

257. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 988, carp. 149 (8) (1950), s.p.

258. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 263, carp. 176 (9) (3-noviembre-1954), s.p.

rrompudament a causa de les relacions entre l'escola i la FET-JONS. Això condicionà de vegades el gust artístic en els tallers. L'any 1939, en clausurar els cursos d'estiu, l'aula de ceràmica presentà un plat amb l'escut imperial i el taller de foneria hi havia gravat: «Saludo a Franco, arriba España»; es va fer un discurs al saló d'actes, amb premis, l'himne nacional i el del «Movimiento» i del treball.²⁵⁹ També influí en les activitats culturals. L'any 1940, els cursos d'estiu es feren de 30 hores sobre els temes: «Artesanado y oficios artísticos» (R. Rigol Font), «Historia de los oficios artísticos» (J. Amorós), «Encuadernación» (J. Figuerola, J. Bueno), «Grabado» (A. Riba), «Tejido» (T. Aymat), «Artes del metal» (C. Ridaura), «Joyería, esmaltes y fundición» (C. Ridaura), «Cerámica y alfarería» (J.B. Alòs), «Vidrio» (L. Rigalt), «Escultura y talla de madera» (J. Durán), «Ebanistería» (R. Rigol, R. Roigé). Les nocions eren ensenyades pels mateixos professors de taller de cada especialitat.²⁶⁰ L'any següent se'n creà un altre: «Iniciación a los oficios artísticos», que dedicava una sessió a cada especialitat diferent.²⁶¹

Les diverses assignatures

Els programes de les assignatures els escollia el director artístic del centre, ja que el professorat gaudia de poca llibertat creativa en l'aula i no podia desenvolupar el propi programa. A partir de l'any 1939 cessaren com a professors aquells que no estaven d'acord amb les idees franquistes. Entre ells podem anomenar: Francesc Millà Pascual, Rafael Amat Carreras (auxiliars de dibuix) i Pere Pujol i Matabosch (professor de tecnologia de filats).²⁶² Tanmateix, es buscà normalitzar la situació del professorat eventual²⁶³ i del nou contractat. En el mateix any passaren a formar part de la plantilla Josep Mª Gutiérrez Santamarina, Carlos Ridaura Casademont, Francesc Caballé Martínez, Lluís Puig Barella (professors de dibuix del natural), Eusebio Bona Puig (professor de dibuix i color), Ramon Rigol Font (professor de dibuix i

259. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 100 (10) (1939), s.p.

260. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 442, legajo 1, carp. 104 (9) (27-junio-1940), s.p.

261. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 567, legajo 2 (31-mayo-1941), s.p. Catàlego: «Cursillo de iniciación a los oficios artísticos».

262. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 444, carp. 106/107 (1-enero-1940), s.p.

263. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 100 (10) (6-diciembre-1939), s.p.

projectes), Emili Trabal Elias (professor de dibuix geomètric), Josep Mª Jujol Gibert (professor de modelat), Joan Baptista Alòs Peris i Francesc Culla Vives (professors de ceràmica, el primer mestre i el segon oficial), Ramon Cavallé Vallès (professor de química), Angelina Alòs Tormo (ajudant de ceràmica).²⁶⁴ Com a professors de religió José Montagut Roca, Pablo Roldán Oliart²⁶⁵ i l'any següent Francisco Viladerbó.²⁶⁶

La majoria de les places en els primers moments s'exerciren amb caràcter voluntari i després passaren a concurs,²⁶⁷ amb la qual cosa varià el personal. L'any 1940 Lluís Gaztelli Jaume era el professor de dibuix lineal, Manuel Sirvent i Ignasi Casasayas n'eren de dibuix geomètric. La història de l'art la desenvolupava Josep Mª Junoy Muns i esporàdicament Francisco de P. Bofill.²⁶⁸

La plantilla de l'Escola la formaven 40 professors de matemàtiques, 9 de ciències, 26 de lletres, 20 de dibuix, 5 de religió, 3 de treballs manuals, 2 de cultura física, 3 auxiliars de treballs manuals, 19 auxiliars de dibuix, 7 professors de pràctiques, 26 assignatures tècniques, 8 d'assignatures especials, 20 mestres de pràctiques, 7 auxiliars de dibuix, 20 auxiliars de pràctiques, 21 ajudants. I en l'àmbit dels tallers: 4 encarregats, 2 mestres, 13 oficials primers, 14 oficials segons, 1 mig oficial, 4 aprenents, 1 ajudant i 9 peons.²⁶⁹

L'assignatura de química

L'auxiliar de química, del qual ja hem parlat, era Ramon Cavallé Vallés, però l'assignatura corria a càrrec d'Antoni Quintana Marí (a partir del 1940)²⁷⁰ i de Lluís Díaz Martínez (1945).²⁷¹ L'auxiliar Ramon Cavallé renuncià a la plaça l'any 1945 per motius de salut i la cobriren Lluís Reynals Basté

264. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, cap. 100 (10) (18-noviembre-1939), s.p.

Escuela del Trabajo. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 100 (109 (18-octubre-1939), s.p.

265. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 10 (15-julio-1939), s.p.

266. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 442, legajo 2, carp. 104 (9) (13-diciembre-1940), s.p.

267. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 442, legajo 2, carp. 104 (9) (1940), s.p.

268. *Diputación Provincial de Barcelona*. Arxiu Diputació. Núm. Q 571, legajo 2, carp. 112 (9) (9-julio-1942), s.p.

269. *Diputación Provincial de Barcelona*. Arxiu Diputació. Núm. Q 571, legajo 1, carp. 9 (4-mayo-1942), s.p.

270. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 444, carp. 106/107 (25-septiembre-1940), s.p.

271. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 584, carp. 126 (9) (9-enero-1945), s.p.

i Agustín Fabregat Sales.²⁷² Més tard la tingué Rosa Galindo Casas i temporalment Antònia Borona Martín.²⁷³

Es convocà la plaça de titular de química l'any 1948. Els programes estaven plantejats per explicar nocions de química general que poguessin ser aplicades a totes les especialitats, sobretot a les de formació professional. Per ocupar aquest lloc hi hagué un concurs en el qual participaren: Josep Serra Macau, Josep Nolla Montaner, Hilario Heredero Pardos, Manuel Ríos Reig (que parlava dels elements bàsics, donant un enfocament que afavorís la incorporació dels alumnes a la indústria),²⁷⁴ Gregorio Herrero Ortíz (amb un programa per a oficials i mestres industrials centrat en tècniques de laboratori). L'últim fou l'escollit.

L'assignatura de dibuix

Continuaren ocupant la plaça de professor de dibuix moltes persones que ja n'eren en l'etapa anterior: Pere Brosa Piera, Ramon Casanovas Degollada, Bernard Lassaleta Perrín, Antoni Cumella Pau, Ramon Oliveras Massó, Pere Pujol Matabosch, Antoni Gaya Busquets.²⁷⁵ D'explicar l'assignatura a la secció de ceràmica se n'ocupava Ramon Oliveras Massó. L'any 1940 se sol·licità un nou professor i el seleccionat fou Fernando Gomà Boronat.²⁷⁶

Els titulars donaven de 4 a 10 hores setmanals de classe el 1940. Un any després, les hores lectives consistiren en unes 6 o 10 hores setmanals, segons la persona. Mentre en la secció d'oficis artístics eren de 4 a 8 per setmana.²⁷⁷

El nombre de professors fou ampli: el 1940 aquest augmentà, ja que n'hi havia per a moltes especialitats. Els professors nous eren: Ignasi Casayas, Manel Sirvent (dibuix geomètric), Lluís de Gaztelú Jáceme (dibuix lineal) i Francesc Caballé Martínez (dibuix natural): i com a auxiliars: Juli Ribas Hernández, Albert Ribas Batra (dibuix geomètric), Joan Ferrándiz Castells (dibuix aplicat), Francesc Alonso Andreu (secció d'oficis artístics).²⁷⁸

272. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 584, legajo 1, carp. 126 (9) (13-febrero-1945), s.p.

273. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 984, legajo 1, carp. 146 (13) (7-enero-1948), s.p.

274. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 984, legajo 3, carp. 141 (13) (16-junio-1948), s.p.

275. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 438, carp. 10 (13-marzo-1939), s.p.

276. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 444, carp. 106/107 (8-octubre-1940), s.p.

277. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 567, legajo 2 (11-noviembre-1941), s.p.

278. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 444, carp. 106/107 (9-noviembre-1940), s.p.

D'altres que es localitzen en les llistes són: Ramon Umbert, Alfons Iglèsies,²⁷⁹ Manuel Ponsà Rovira (auxiliar).²⁸⁰ En algunes ocasions es desconeixen les especialitats que tenien assignades a la secció d'oficis artístics. De totes maneres la plantilla anà creixent i l'any 1942 hi havia també Francesc de P. Sánchez i l'ajudant Evarist Roca Jornet.²⁸¹ Dos anys mes tard s'hi afegiren Carles Riudaura Casademont i alguns ajudants de pràctiques: Jaume Duran Castellanas, Juan Savall Romeu, Gabriel Puig Alcàcer.²⁸² Paral·lelament hi hagué algunes baixes, com la de Manuel Sirvent Abadal²⁸³ i la de l'auxiliar Josep Cervelló La Cueva,²⁸⁴ Evarist Roca Jornet (1947).²⁸⁵

Es realitzà una oposició per a la plaça de dibuix geomètric i natural (1946).²⁸⁶ Com a requisit els concursants hagueren de desenvolupar un programa. S'hi presentaren les persones que anomenem a continuació: Ignasi Casassayas Mariol, Ramon Oliveras Ferrer, Josep Pedrerol Masferré, Lluís Rigalt Corbella, Francesc Alonso Andreu. El primer, Ignasi Casassayas,²⁸⁷ comentava en la memòria que el dibuix havia de servir per a descriure i plantejar en un espai regular les mides exactes de les coses. Ramon Oliveras²⁸⁸ realitzà un programa que tractava sobre línies, angles, proporcions, escales, masses, colors, tintes degradades, perspectiva, dibuix de sòlids, fulles i motlures. Josep Pedrerol²⁸⁹ partia de l'aprenentatge elemental fins arribar al total domini de tot tipus de figures, distingint entre el dibuix geomètric que s'ocupa de rectes, plànols, etc. i el dibuix natural. Per tant defensava la divisió del dibuix en diverses branques i mètodes i en destacava la perspectiva. Considerava que el dibuix no s'havia d'ensenyar per mitjà de la còpia de làmines o models gràfics, sinó interpretant els models naturals i introduint, de vegades, alguna làmina. Francesc Alonso²⁹⁰ deia que per aprendre dibuix es

279. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 567, legajo 2 (1941-42), s.p.

280. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 557, legajo 2 (11-diciembre-1941), s.p.

281. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 571, legajo 2, carp. 112 (9) (3-diciembre-1942), s.p.

282. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 579, legajo 2, carp. 120 (9) (2-octubre-1944), s.p.

283. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 579, legajo 2, carp. 120 (9) (14-septiembre-1944), s.p.

284. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 627, carp. 136 (9) (18-febrero-1946), s.p.

285. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 627, carp. 9 (8-enero-1947), s.p.

286. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 622, carp. 131 (18-marzo-1946), s.p.

287. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 622, carp. 131 (9-marzo-1946), s.p.

288. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 622 (4-marzo-1946), s.p.

289. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 622 (1-mayo-1946), s.p.

290. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 622, carp. 131 (14-mayo-1946), s.p.

necessitava sensibilitat i saber compaginar la vessant geomètrica i la natural. Per la còpia del natural resultava interessant fer un esquema gràfic previ de l'estructura. Aquest darrer fou el candidat per a exercir en la plaça de dibuix.

La renovació de la plantilla fou constant. L'any 1947 constava de: Joan Carot España, Joan Dalmau de Domingo, Emili Fàbregas Bayarri, Leonor Muñoz Lavista, Lluís Piera Forcadell, Lluís Puig Barella, Álvaro Romea Díaz-Laspia²⁹¹ i Joan Lahosa Valimaña (1949).²⁹² A més d'aquest personal fix n'hi havia un altre d'eventual molt nombrós.

Durant aquella època la quantitat d'hores setmanals treballades acostumava a ser de 10 hores i s'anà ampliant, ja que l'any 1949 era de 36 hores i se suprimiren els contractes per a 6 i 8 hores.²⁹³ A la secció d'aprenentatge, el mateix any, aglutinava 7 professors de dibuix, 10 de pràctiques, 2 de tecnologia aplicada als oficis artístics, sense tenir en compte els ajudants.²⁹⁴

La ceràmica

El professorat

A l'àmbit de la ceràmica hi havia dos professors: Joan Baptista Alòs Perís (el titular) i Francesc Culla Vives (el torner). Un temps després, el 18 de juliol de 1936, Angelina Alòs Tormo començà a fer d'ajudant.²⁹⁵ El primer esmentat va ser nomenat l'1 de setembre de 1929²⁹⁶ i el segon, abans d'acabar l'any 1940²⁹⁷ Al principi de la Dictadura treballaren com a col·laboradors voluntaris, per la qual cosa se'ls concedia una gratificació.²⁹⁸ Més tard, el seu sou va oscil·lar entre les 6.000 ptes. i les 8.000 ptes. anuals²⁹⁹ i se'ls gratificaren les hores que dedicaven a fer pràctiques de taller.³⁰⁰

291. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 622, carp. 131 (9) (10-mayo-1946), s.p.

292. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 627, carp. 136 (9) (20-octubre-1947), s.p.

293. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 986, carp. 146 (1) (19-noviembre-1949), s.p.

294. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 986, carp. 146 (1) (1949), s.p.

295. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 1 (1939), s.p.

Escuela del Trabajo. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 1 (28-julio-1939), s.p.

296. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 1 (1939-45), s.p.

297. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 442, legajo 2, carp. 104 (9) (2-diciembre-1940), s.p.

298. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 567, legajo 1 (28-febrero-1941), s.p.

299. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 567, legajo 1 (13-marzo-1941), s.p.

300. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 442, legajo 2, carp. 104 (9) (23-julio-1940), s.p.

Joan Baptista Alòs sol·licità l'any 1943 un permís de dos mesos per assumptes particulars³⁰¹ i el suplí la seva filla Angelina Alòs.³⁰² Al cap d'un any l'ajudant nou va ser Amadeu Benet Miquel³⁰³ fins a l'any 1946 i una mica abans s'havia incorporat amb el mateix grau d'oficial que Francesc Culla, el ceramista Francesc Caballé Martínez.³⁰⁴ Quan Joan Baptista Alòs, conegut per les seves decoracions ceràmiques en gres i porcellana, renuncià al seu càrrec per anar a ocupar un lloc a la «Escuela pràctica de ceràmica de Manises»,³⁰⁵ el substituï definitivament la seva filla fins a final del curs 1945-46³⁰⁶ i després fins al començament del curs 1946.³⁰⁷ L'excedència durà del 22 de març al 16 d'octubre d'aquell any,³⁰⁸ data en què sortí la plaça a concurs i l'obtenia Lluís Rigalt Corbella,³⁰⁹ que ja era professor de vidrieria en el mateix centre. Aquest havia estat director artístic de l'escola i condicionà el gust dels alumnes cap a la tendència hispano-moresca i pompeiana. Estimulava els estudiants a fer reproduccions de models en els quals la creativitat i la inspiració personal se supeditessin a la correcció tècnica. Per aquest motiu, l'especialitat de vidre estigué molt de temps relacionada amb la de ceràmica, encara que no hi havia alumnes que aprenguessin a treballar i a decorar el vidre.³¹⁰

En el temps de l'excedència de Joan Baptista Alòs, Francesc Culla exercí el paper de mestre de taller i la seva filla, que en un principi era ajudant, es convertí en oficial. Durant l'any 1946 l'ajudant de ceràmica era Amadeu Benet de Miguel; quan ell passà a oficial,³¹¹ el lloc l'ocuparen Vicent Royo Almazán i Miguel Colas Alcabús,³¹² ambdós antics alumnes. El segon,

301. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 575, legajo 1, carp. 9 (8-enero-1943), s.p.

302. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 575, legajo 1, carp. 9 (23-marzo-1943), s.p.

303. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 579, legajo 1, carp. 120 (9) (14-febrero-1944), s.p.

304. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 584, legajo 1, carp. 126 (9) (enero-1945), s.p.

305. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 584, legajo 1, carp. 126 (9) (10-marzo-1945), s.p.

306. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 584, legajo 1, carp. 126 (9) (22-mayo-1945), s.p.

307. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 622, carp. 131 (9-diciembre-1946), s.p.

308. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 2 (17-julio-1946), s.p.

309. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 622, carp. 131 (26-noviembre-1946), s.p.

310. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 2 (1946), s.p.

311. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 622, carp. 131 (9) (4-enero-1946), s.p.

312. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 622, carp. 131 (9) (26-marzo-1946), s.p.

a partir de 1948 deixà aquesta feina per col·laborar en una indústria particular.³¹³ I el primer, l'any posterior se n'anà a l'estranger,³¹⁴ moment en què s'incorporà una nova figura, Salvador Farré Mur, procedent de l'especialitat de dibuix i projectes, per a ser l'oficial decorador del taller.³¹⁵

El personal es mantingué amb Francesc Culla, Lluís Rigalt i Angelina Alòs.³¹⁶ La darrera va treballar sovint la part de manufactura durant dues hores diàries per tal de desenvolupar la seva pròpia obra,³¹⁷ ja que el sou obtingut era baix. No fou titular fins a l'any 1952³¹⁸ i demanà també una excedència des del 1956 al 1963, per tal d'organitzar la seva escola a Esplugues. Francesc Culla, el torner, ocupà llavors la plaça de ceramista. Probablement la diferenciació inicial entre oficial de taller i de torn quedà esborrada, ja que ell desenvolupà tasques que no li corresponien per grau. El taller de ceràmica era poc rellevant dins del context de l'escola i només funcionava tres dies per setmana de 7 a 9 de la nit.³¹⁹

Els alumnes

En els primers anys l'alumnat era masculí i constava d'unes 50 persones en total. Els homes després es col·locaven en fàbriques i manufactures familiars, però amb els anys aquest es convertí en un ofici per a minories. Vingueren estudiants d'Alemanya, Amèrica del Sud, França, etc., encara que en proporció amb d'altres especialitats el nombre d'estudiants era escàs. A partir de la guerra i la postguerra algunes noies de l'Escola de Bibliotecàries hi feren curssets de ceràmica, circumstància que en féu créixer el nombre. Circumstancialment, el mateix torner elaborava peces que solament elles després decoraven.

313. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 984, legajo 1, carp. 142 (13) (13-abril-1948), s.p.

314. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 984, carp. 146 (30) (28-abril-1949), s.p.

315. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 627, carp. 136 (9) (14-noviembre-1947), s.p.

316. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 988, carp. 149 (8) (19-octubre-1949), s.p.

317. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 988, carp. 149 (8) (30-septiembre-1950), s.p.

318. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 993, carp. 158 (4) (octubre-1952), s.p.

319. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 132, carp. 163 (6) (23-noviembre-1953), s.p.

El funcionament

El taller

Pels matins estava obert de 9 a 1 per als encàrrecs i per les tardes s'hi feien les classes. Es confeccionaren peces tornejades i escultures en motlle, esmalts oxidants i reductors, de reflexos i pastes. Foren necessàries nombroses reformes. El 2 de febrer de l'any 1944 hi hagué un incendi en un armari de l'aula i es cremà el sostre i d'altres parts del recinte.³²⁰ El local no es restaurà fins a l'any següent i els costos de la reparació foren de 17.607,85 ptes.³²¹ Desconeixem si estigué parat durant una temporada. També hi hagueren reformes successives per d'altres motius. L'any 1946 s'espatlà l'electricitat en l'aula dels torns³²² i es pagaren els materials per al manteniment de la secció: tubs dels forns, cabines, vidres;³²³ aquest últim tipus de retocs es feien amb regularitat. Llavors, es gastaren 2.850,60 ptes. en pintar l'obrador i la sala dels forns.³²⁴ Sabem que hi havia l'any 1947 tres torns i una estufa per a eixugar les peces.³²⁵

El material

L'adquisició de material fou contínua, però moltes vegades no s'especificà el tipus de material comprat, ni el lloc.³²⁶ El més corrent era fang vermell, refractari i argila calcària, gres i porcellana; llenya per al forn i productes per a l'elaboració dels objectes.³²⁷ El clorur de zinc i el nitrat de plom eren subministrats per Pedro Olivella,³²⁸ persona que venia vernissos i esmalts de porcellana,³²⁹ etc. D'això es pot deduir que la producció era extensa i variada i així es creà obra molt diversa en decoració, tècnica i estil.

320. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 579, legajo 1, carp. 120 (9) (2-febrero-1944), s.p.

321. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 584, legajo 1, carp. 126 (9) (9-abril-1945), s.p.

322. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 622, carp. 131 (1946), s.p.

323. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 984, legajo 2, carp. 141 (13) (1948), s.p.

Escuela del Trabajo. Arxiu Diputació. Núm. Q 993, carp. 158 (4) (1952), s.p.

Escuela del Trabajo. Arxiu Diputació. Núm. R 132, carp. 163 (6) (31-enero-1953), s.p.

324. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 627, carp. 136 (9) (31-julio-1947), s.p.

325. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 984, legajo 1, carp. 142 (13), s.p.

326. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 567, legajo 1 (24-abril-1941), s.p.

327. *Diputación Provincial de Barcelona*. Arxiu Diputació. Núm. Q 571, legajo 1, carp. 9 (23-febrero-1942), s.p.

328. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 579, legajo 2, carp. 120 (9) (1944), s.p.

329. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 296, carp. 3 (9-julio-1956), s.p.

Els forns

Els forns eren de llenya i després aquests s'adaptaren al fuel-oil, combustible molt perillós, ja que afavoria els incendis. Es construí un dipòsit de fuel-oil amb capacitat per a 1.500 kg. de combustible (1947).³³⁰ Tenien un forn de llenya per a porcellana tipus «botella» i dos per a d'altres cuites que després de canviar a fuel-oil es convertiren l'any 1944 en forns de gas-oil.³³¹ El primer forn elèctric l'aconseguien l'any 1947³³² i el segon era de 1953.

El ceramista Josep Guardiola els utilitzà a partir de 1940 per a coure les seves peces (Francesc Culla li elaborava l'obra tornejada) i Josep Mª Gol també els féu servir, ja que cap dels dos no comptava amb forn propi.³³³ L'escola acostumava a llogar el forn. Es portaren a terme múltiples fornades de gerros, escultures, plats i treballs de particulars i d'alumnes de l'Escola.³³⁴ Els costos de la fornada es cobrien amb la venda de les peces, les quals es venien a un preu més elevat. És difícil establir el cost aproximat de les fornades, però l'any 1955 aquest s'aproximava a les 500 ptes., encara que hi havia una mufla gran i una altra de més petita.³³⁵ Les obres s'agrupaven segons els tipus per a coure-les.

Els encàrrecs

Es feien encàrrecs per a diverses entitats, la Diputació bàsicament, la Biblioteca de l'Institut del Teatre (1948) (un conjunt de gerros),³³⁶ el Museu Romàntic (1956) (cinc rajoles decorades).³³⁷ Particulars, sobretot alumnes coïen l'obra: la Srta. Reverter (vengué 4 plats a 5.180 ptes.), la Srta. Montserrat Costa (cobrà per 4 cendrers 126,50 ptes.),³³⁸ Sr. Sanjuán (2 gerros a 131,50 ptes.),³³⁹ Sr. Lete (21 peces), Sr. Sala (1 escultura) i d'altres, com la

330. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 627, carp. 136 (9) (15-noviembre-1947), s.p.

331. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 584, legajo 2, carp. 126 (9) (21-noviembre-1945), s.p.

332. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 627, legajo 2, carp. 104 (9) (10-octubre-1940), s.p.

333. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. Q 442, legajo 2, carp. 104 (9) (10-octubre-1940), s.p.

334. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 263, carp. 176 (9) (31-mayo-1955) (30-septiembre-1955), s.p.

335. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 296, carp. 3 (29-febrero-1956), s.p.

336. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 443, carp. 3 (23-diciembre-1948), s.p.

337. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 296, carp. 3 (31-mayo-1956), s.p.

338. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 132, carp. 163 (1953), s.p.

339. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 263, carp. 176 (9) (31-octubre-1955), s.p.

Srta. Villanueva i el Sr. Baró,³⁴⁰ també coïen productes. Aquestes dades resulten curioses.

La segona etapa de la dictadura de Francisco Franco (1957-75)

Aspectes bàsics

Durant aquests anys el director de l'Escola fou primer Pedro Brosa Piera³⁴¹ i després Benjamín Tremosa Nou.³⁴² El Ministeri continuà vinculat a l'escola per mitjà de la Diputació. En aquells moments, i concretament l'any 1959, hi hagué una revisió dels plans d'estudi. Es considerà que el pre-aprenentatge s'havia de reformar, ja que molts dels alumns ja havien adquirit prèviament en l'ensenyament primari els coneixements suficients per començar directament l'aprenentatge. També existia un batxillerat laboral elemental i superior que podia suplir-lo.³⁴³ El perfil del centre continuà essent el de Formació Professional³⁴⁴ i Institut Politècnic Nacional.³⁴⁵ L'any 1968 el visità el ministre d'Educació i Ciència.³⁴⁶

El programa d'estudis

El nou pla s'aplicà a partir de 1958-59 i constava també de dos cursos de pre-aprenentatge.³⁴⁷ S'havia de fer un examen previ per poder portar a terme aquests estudis, ja que només es podien matricular uns 400 alumnes.³⁴⁸ Pagaven pels drets de matrícula 100 ptes., més 10 ptes. per a tramitar l'expedient i el carnet, i 10 ptes. per a l'examen.³⁴⁹ La matrícula anà augmentant de preu i al final s'obtenia el títol d'oficial, o bé de mestre en una de les especialitats.

340. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 263, carp. 176 (5) (30-diciembre-1954), s.p.

341. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 469, carp. 3 (1958), s.p.

342. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 708, carp. 19 (9-julio-1962), s.p.

343. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 476, carp. 12 (24-noviembre-1959), s.p.

344. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 489, carp. 24 (30-diciembre-1974), s.p.

345. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 492, carp. 4 (6-noviembre-1975), s.p.

346. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 981, carp. 15 (10-junio-1968), s.p.

347. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 891, carp. 3 (9-junio-1958), s.p.

348. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 469, carp. 3 (21-agosto-1958), s.p.

349. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 476, carp. 12 (22-septiembre-1959), s.p.

Tambe s'incrementà el salari dels professors i el seu nombre l'any 1961. N'hi hagueren 22 més; és a dir, 114 en total.³⁵⁰ El sou depenia de les hores treballades i unes 10 hores setmanals equivalien a unes 14.000 ptes. anuals. Per la qual cosa la Diputació augmentà el seu pressupost.

Continuà mantenint-se l'assignatura de religió i les jornades de convivència.³⁵¹ Tanmateix, s'implantaren cursos sobre modernes tecnologies³⁵² i materials, com el plàstic, per exemple, amb caràcter de cursets especialitzats impartits al marge de les assignatures habituals del programa.

Aspectes econòmics

Les despeses en material escolar no eren fixes, sinó que variaven en cada comanda; per tant, és difícil calcular la quantitat de diners que es destinava a cada secció. L'any 1960 l'escola rebé una subvenció del Ministeri de 425.555,80 ptes.³⁵³ i al cap de dos anys aquesta fou de 491.235,60 ptes.³⁵⁴ S'incrementà quasi el doble; el 1964 era de 848.981,82 ptes.³⁵⁵ i el 1967 de 1.549.941,54 ptes.³⁵⁶ De vegades, com en l'últim cas esmentat, les despeses eren per a reformes i obres. El 1969 la subvenció consistí en 2.212.000 ptes.³⁵⁷ i l'any següent en 2.345.000 ptes.³⁵⁸ Encara que els diners es destinaven a material escolar, calefacció, material d'oficina, neteja, etc., una part servia per a fer propaganda de l'escola i per a comprar llibres. L'any 1958 es gastaren 10.000 ptes. en fulletons.³⁵⁹ Anà augmentant progressivament la quantitat per a llibres, que el 1956 fou de 2.878 ptes.³⁶⁰ En aquell moment la major part dels llibres eren tècnics i no tenien cap vincle amb les arts i els oficis. No se'n comprà cap de ceràmica. De 1957 a 1961 unes 5.000 ptes. es destinaven cap aquesta tasca³⁶¹ i a partir de 1962 10.000 ptes.³⁶² Al cap de

350. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 701, carp. 8 (septiembre-1961), s.p.
351. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 963, carp. 3 (21-octubre-1964), s.p.
352. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 963, carp. 3 (7-noviembre-1963), s.p.
353. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 480, carp. 9 (31-diciembre-1960), s.p.
354. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 708, carp. 15 (22-diciembre-1962), s.p.
355. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 963, carp. 3 (2-diciembre-1964), s.p.
356. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 49, carp. 7 (2-diciembre-1967), s.p.
357. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 182, carp. 6 (31-diciembre-1969), s.p.
358. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 333, carp. 19 (26-noviembre-1970), s.p.
359. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 469, carp. 3 (13-febrero-1958), s.p.
360. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 465, carp. 6 (14-diciembre-1956), s.p.
361. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 465, carp. 6 (13-marzo-1957), s.p.
362. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 708, carp. 15 (21-diciembre-1962), s.p.

10 anys la suma oscil·là en les 15.000 ptes.³⁶³ No consta a cap lloc les llistes de llibres adquirits durant els darrers anys, però la biblioteca contenia força volums per als estudiants.

Quant al material escolar, les sumes, com ja hem comentat abans, variaven i de vegades les comandes es realitzaven conjuntament per a totes les seccions; bé que no s'especificuen els diners destinats a Arts i Oficis.

Activitats culturals

Viatges

Els viatges escolars estaven subvencionats per la Diputació. Costaven unes 25.000 ptes. i consistien en excursions de final de curs i visites que efectuaven tant els alumnes d'aprenentatge com els de pre-aprenentatge; encara que durant molts anys només hi pogueren participar els alumnes amb millors notes. El 1957 els de pre-aprenentatge anaren a Montserrat³⁶⁴ i els d'aprenentatge de les especialitats d'electricitat, mecànica, química i teixits a Madrid, Bilbao, Pamplona i Saragossa.³⁶⁵ No es parla de cap viatge que inclogués alumnes d'Arts i Oficis. L'any següent, se'n va fer un altre, però no s'especifica el lloc on van anar³⁶⁶ i el 1959 visitaren les indústries del Nord i Centre d'Espanya.³⁶⁷ Consta que se'n desenvoluparen d'altres el 1960 i el 1961³⁶⁸ i que la secció d'Arts i Oficis també hi participà.

La quantitat de diners per a viatges anà creixent, el 1964-65 fou de 60.000 ptes.³⁶⁹ per a conèixer el Nord i Centre de la península. En canvi, l'any 1965 se'n va fer un a Munic per assistir a un curs d'investigació de l'Organització Internacional del Cautxú: hi participaren diversos alumnes i el professor Manuel Vidal de Cárcel; en aquest cas el viatge no estigué totalment subvencionat.³⁷⁰

Actes

Es dugueren a terme actes commemoratius, conferències, etc. L'any 1964 es commemorà el 50e aniversari de la Fundació de l'escola. El 25 de

363. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 338, carp. 5 (27-marzo-1972), s.p.

364. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 465, carp. 6 (16-julio-1957), s.p.

365. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 465, carp. 6 (31-diciembre-1957), s.p.

366. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 469, carp. 3 (10-julio-1958), s.p.

367. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 476, carp. 12 (22-abril-1959), s.p.

368. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 480, carp. 9 (11-agosto-1960), s.p.

369. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 708, carp. 15 (20-agosto-1962), s.p.

370. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 968, carp. 3 (3-julio-1965), s.p.

maig atorgaren al president de la Diputació un emblema d'or de l'Associació de Mestres Industrials de la mateixa escola i del 27 de maig al 27 de juny s'efectuaren conferències sobre temes diversos. Josep Mª Lladó Lenin: «Vinculació de la asociación de maestros industriales con la escuela» (27 de maig); Jaume Comellas Molins: «El color» (1 de juny); Juan Rial Sellaré: «El problema del examen» (2 de juny); José Paluzie: «Libertad y dirección en economía» (4 de juny); José Luis Vicien: «Organización del trabajo (rendimiento personal y relaciones humanas)» (16 de juny); Manuel Barceló Cabanes: «El arte que dio forma a la tierra» (27 de juny).³⁷¹ Per portar a terme aquest esdeveniment es gastaren 11.627,50 ptes. en conferències, sessions de cinema tècnic industrial,³⁷² fullets de propaganda i programes.³⁷³

Una altra activitat de gran rellevància fou la commemoració del 33e aniversari de José Antonio³⁷⁴ i el dia dels caiguts, durant el 1969. La delegació de joventuts realitzà una conferència el 19 de novembre. També per la vinguda del president de la Diputació a l'escola (1972)³⁷⁵ tingué lloc al saló un acte d'homenatge.

Les reformes en les últimes dependències de l'escola

Es creà la residència d'estudiants anomenada «Ramon Llull». L'any 1959 Will Faber decorà el vestíbul amb pintures murals per la qual cosa cobrà 35.000 ptes.³⁷⁶ També es rebé aquell any una subvenció de 25.235 ptes.³⁷⁷ per al manteniment i conservació d'aquesta, menjar i altres serveis als estudiants. La residència era tant per als estudiants habituals de l'escola com per als estrangers que anaven als cursos d'estiu.

Al costat de la residència hi havia ubicat el «Frente de Juventudes», que s'incendià l'any 1965.³⁷⁸ Aquest era el local social³⁷⁹ i obtingué subvencions de la Diputació.³⁸⁰ Una altra dependència era el menjador vigilat

371. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 963, carp. 3 (28-julio-1964), s.p.

372. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 963, carp. 3 (23-julio-1964), s.p.

373. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 963, carp. 3 (1-julio-1964), s.p.

374. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 891, carp. 15 (15-noviembre-1969), s.p.

375. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 891, carp. 15 (1972), s.p.

376. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 476, carp. 12 (13-abril-1959), s.p.

377. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 476, carp. 12 (9-marzo-1959), s.p.

378. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 968, carp. 3 (3-junio-1965), s.p.

379. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 701, carp. 8 (18-agosto-1961), s.p.

380. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 708, carp. 15 (28-mayo-1962), s.p.

per un oficial del «Frente de Juventudes», ja que pertanyia a l'esmentada entitat. Tanmateix, l'escola aconseguí del Ministeri (1964) 22.347,40 ptes.,³⁸¹ pel mateix menjador. Els preus per als estudiants eren mòdics, però en ser un autoservei els alumnes havien de fer llargues estones de cua.³⁸²

Les colònies d'estiu les realitzaven persones de tots els cursos a unes masies rurals,³⁸³ amb la col·laboració del professor de religió.

Quant a l'edifici on estava situada l'escola fou reparat en diverses ocasions. L'any 1958 es construï un envà d'aïllament, un revestiment i un sòcol per a solventar les humitats de la façana. Les obres costaren 148.666,08 ptes.³⁸⁴ Es referen, el 1960, el vestíbul, els lavabos i els tallers d'ebenisteria, fusteria, modelatge, mecànica.³⁸⁵ També durant aquell any es gastaren 15.8000 ptes. en la sala d'actes: parets, cortines i pantalla de projeccions³⁸⁶ i el 1965 es repintaren algunes aules, encara que les reparacions no afectaren la de ceràmica,³⁸⁷ ni d'altres dependències. El cost del darrer projecte fou de 135.924,03 ptes.³⁸⁸

La ceràmica

El departament de ceràmica varià considerablement i el dirigí Angelina Alòs fins a l'any 1983, que la suplí Francesc Ferrando, antic alumne de l'escola. El torner Francesc Culla, que continuà treballant durant aquests anys, es jubilà el 1986.³⁸⁹ En la segona meitat dels anys 50 Antoni Cumella exercí la docència alguns mesos, però no pogué portar a terme el seu programa educatiu més innovador.

Angelina Alòs s'encarregà de preparar una exposició en el Palau Provincial el dia de Sant Jordi (1969).³⁹⁰ L'ajudaren en les activitats del taller Salvador Farré Mur, Amadeu Benet de Miguel³⁹¹ i un torner anomenat Andreu Batllori.

381. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 963, carp. 3 (20-octubre-1964), s.p.

382. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 891, carp. 15 (enero-1970), s.p.

383. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 49, carp. 7 (16-marzo-1967), s.p.

384. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 469, carp. 3 (20-mayo-1958), s.p.

385. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 480, carp. 9 (11-agosto-1960), s.p.

386. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 480, carp. 9 (7-diciembre-1960), s.p.

387. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 968, carp. 3 (22-julio-1965), s.p.

388. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 49, carp. 7 (27-septiembre-1967), s.p.

389. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 891, carp. 15 (28-marzo-1969), s.p.

390. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 891, carp. 15 (14-abril-1969), s.p.

391. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 465, carp. 6 (20-marzo-1957), s.p.

No hi hagué una relació estreta entre la indústria i l'escola en la secció d'Arts i Oficis, perquè la seva importància era secundària i la indústria no requeria persones qualificades en aquestes matèries. Aquest àmbit, en els darrers anys de la Dictadura, només tenia 9 professors i les especialitats eren: joieria, ceràmica, escultura, enquadernació i tapís. L'especialitat de química elemental fou impartida per Narcís Vallvé i Ferré Requena, bé que les nocions donades eren molt elementals. La tendència a les formes decorades prosseguí i per tant s'impartí l'assignatura de dibuix.

La maquinària i els utensilis

S'anaren introduint innovacions tecnològiques: una rodeta per a prem-sar el fang i un forn elèctric.³⁹² L'any 1971 se'n comprà una altra a J. Forns (Badalona) pel preu de 63.500 ptes. del tipus «Naber» (model 20/4) que arribava a 1.350^a de temperatura amb una capacitat de: 565 mm d'amplada, 730 mm de profunditat i 62 mm d'altura.³⁹³ Es feien cuites molt diverses, fins i tot de porcellana. També l'any següent es modernitzaren el torns i se'n compraren tres d'elèctrics a J. Forns per 37.500 ptes.,³⁹⁴ ja que fins llavors només n'hi havia cinc de peu. El 1973 s'adquirí pel preu de 24.096 ptes. un molí per a triturar matèries primeres emprades per a preparar pastes. Aquest era de la firma «Tecknes» amb dos rodetes i un motor.³⁹⁵

Les dependències destinades a ceràmica es canviaren de lloc en diverses ocasions. L'últim trasllat es va fer el 1986, ja que abans havien estat on actualment hi ha situada l'escola d'adults.

Els encàrrecs

Es continuaren efectuant encàrrecs de peces fins al 1983, any en què es deixaren de realitzar comandes per a la Diputació. Els objectes elaborats eren múltiples: gerros, plats d'argila vermella i gres amb un esmalt. En alguns casos els alumnes ajudaren³⁹⁶ en la seva confecció, bé que quasi mai no consta la persona per a la qual es feia l'obra. Normalment s'esmenten la quantitat de gerros, plats, etc. cuits en cada fornada. L'any 1960 la direcció de l'escola encarregà 100 cendrers que costaren 3.196,10 ptes., i es vengueren a 4.154,95 ptes.³⁹⁷ Es té notícia d'una comanda del coronel d'obres de la

392. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 465, carp. 6 (30-noviembre-1956), s.p.

393. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 333, carp. 19 (7-diciembre-1971), s.p.

394. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 338, carp. 5 (5-mayo-1972), s.p.

395. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. S 480, carp. 10 (20-diciembre-1973), s.p.

396. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 469, carp. 3 (31-julio-1957), s.p.

397. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 480, carp. 9 (octubre-1960), s.p.

Capitania General de la 4ª Regió Militar (l'any 1964), en la qual demanava la plasmació del retrat de Franco en 6 rajoles per a l'Hospital Militar del Generalíssim.³⁹⁸

Els forns, funcionament i cost

El cost exacte de cada fornada no es pot calcular, però consten inventariats els preus de manufactura i venda dels productes.³⁹⁹ Per exemple, un gerro costava unes 12 ptes. i es venia a 24 ptes. (l'any 1957).⁴⁰⁰ Amb els plats també passava el mateix, encara que no s'acostumava a doblar el preu. En canvi, es pot saber el valor aproximat dels productes cuits, que oscil·lava entre les 6.000 ptes. i les 10.000 ptes. No s'ha detectat cap regularitat en les dades de realització de les fornades. Durant els mesos d'abril, maig i juny se'n feia una de mensual. El seu nombre depenia moltes vegades dels treballs dels alumnes i dels encàrrecs; encara que se'n coneix la freqüència, ja que anaven numerades.

Conclusions

L'Escola tingué des del seus primers temps una gran quantitat d'especialitats, que s'incrementaren quan s'afegiren les d'Arts i Oficis. Com ja s'ha dit, el segon apartat fou de menys rellevància, ja que l'Escola del Treball ha estat sempre considerada un centre tècnic-professional, on no es perseguia la formació d'artistes, pel que fa a la secció estudiada, sinó de persones qualificades per a exercir una tasca de caire artesanal. Més encara, prevalgueren sempre els aspectes tècnics sobre els artesanals. En resum, l'obra precisa per damunt d'un disseny original.

Mantingué sempre un enfocament obrer que protegia aquest grup social, per això donà prioritat al desenvolupament en l'ensenyament dels aspectes que afavorissin els guanys econòmics, més que els creatius, originals i esteticistes. Les orientacions i mitjans canviaren ja que l'escola desenvolupà plantejaments diferents, de vegades ocasionats per les renovacions polítiques, que condicionaren les bases ideològiques del centre. En certs moments, prevalgué el catalanisme, en d'altres el centralisme. Tanmateix, l'Escola estigué sempre subvencionada per la Diputació. En algunes oca-

398. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 963, carp. 3 (8-mayo-1964), s.p.

399. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 465, carp. 6 (31-enero-1957), s.p.

400. *Escuela del Trabajo*. Arxiu Diputació. Núm. R 476, carp. 12 (julio-1959), s.p.

sions la Mancomunitat i la Generalitat donaren petites ajudes per a desenvolupar activitats concretes. El govern central per mitjà del Ministeri de Cultura i Ensenyament també hi col·laborà. Així els seus criteris pedagògics procedien del Consell de Pedagogia (Generalitat), o bé del Ministeri (Govern Central).

L'orientació específica dels ensenyaments de ceràmica depengué moltes vegades de les modes estilístiques i de les persones que regiren la secció d'Arts i Oficis, o bé l'especialitat, ja que influïren en el gust dels alumnes. Predominaren les idees classicistes (les obres decorades amb pinzell, els esmalts de reflex metàl·lic, les escultures en terracota) per damunt de les tendències més modernes. L'afluència d'alumnes en aquest taller fou escassa en comparació a la d'altres especialitats, perquè les possibilitats de promoció professional eren poques. Els estudiants sortien més preparats per a treballar en petits tallers familiars que en grans indústries, però no es poden comparar aquests amb les antigues terrisseries, ja que la formació que adquirien en l'Escola els apartava del simple treball seriatiu i reiteratiu. Les persones aprenien la tècnica per a fer esmalts i decoracions, i unes nocions que els ajudaven a ampliar els coneixements de l'ofici més enllà de la tradició terrissaire. Els últims només tenien les nocions transmeses amb la pràctica del taller i no posseïen una formació teòrica.

Aquesta escola es traspassà en part a la Generalitat a partir del període democràtic actual. La secció d'Arts i Oficis continuà depenent de la Diputació i se separà de la tècnico-professional, l'any 1983. Per aquest motiu, en l'actualitat, l'Escola del Treball és solament un centre de Formació Professional i la secció d'Arts i Oficis s'anomena Escola d'Arts i Oficis de la Diputació, aconseguint així una mica més de relleu. Aquesta reforma comportà el trasllat de les seves dependències. Fins llavors el director havia estat Santiago Serra Godai i a partir d'aquell any començà a exercir aquesta activitat Antonio Saura, mentre que Francesc Ferrando era el cap d'estudis. Ambdós contribuïren en la reestructuració de l'escola. S'amplià la plantilla de professors en un intent de revitalitzar el centre. En els darrers anys només hi havia 4 professors d'història de l'art, 2 de dibuix, 2 de joieria, 1 de ceràmica. S'alterà l'horari de docència, que passà de ser de 7 a 9 del vespre a exercir-se de 6 a 10, i també els matins de 9 a 1. Es posà més èmfasi en les classes teòriques que en la manufactura pròpiament dita. A les especialitats tradicionals de ceràmica, joieria, escultura, enquadernació i tapís, s'hi afegiren les de dibuix artístic i lineal, modelatge, disseny i volum/espai. També es tractaren de millorar els ensenyaments d'història de l'art i de química, ja que aquesta darrera, per una banda era molt teòrica, —no s'aplicava estrictament a l'especialitat de ceràmica—, i per l'altra era purament intuï-

tiva i de taller. A partir del 1985 s'incloueren dues noves vessants: gravat i restauració.

Durant els darrers anys de la Dictadura i els primers temps de la Democràcia, la secció d'Arts i Oficis tingué una escassa subvenció de la Diputació, encara que l'any 1983, moment en què s'originà la reforma, aquesta entitat portà a terme una forta inversió per renovar, no sols els programes educatius, sinó els materials, les eines i el professorat.⁴⁰¹ Encara que no vull entrar en detalls sobre aquests temes, vull fer notar que les orientacions breument explicades en aquest apartat són les que en l'actualitat configuren l'activitat de l'Escola.

401. Les explicacions de l'última etapa de l'escola han estat completades amb el testimoni dels ceramistes Angelina Alòs i Francesc Ferrando.